

Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli

Dr. Öğretim Üyesi Gizem CENGİZ GÖKÇE

Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli

Dr. Öğretim Üyesi
Gizem CENGİZ GÖKÇE

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozguryayinlari.com

✉ info@ozguryayinlari.com

Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli

Rural Identity Protection Model in Cultural Landscape-Tourism Relations

Dr. Öğretim Üyesi Gizem Cengiz Gökçe

Language: Turkish-English

Publication Date: 2023

Cover design by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-975-447-858-7

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub405>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Cengiz Gökçe, G. (2023). *Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli*.

Özgür Publications. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub405>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozguryayinlari.com/>

Teşekkür

Bu çalışmada danışmanlığımı üstlenen, tez çalışmalarım süresince bilimsel katkılarını hiçbir zaman esirgemeyerek bana her konuda yol gösteren ve her zaman örnek aldığım sayın hocam Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ'e sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmalarına yön veren ve beni destekleyen sayın hocalarım Prof. Dr. Aysel USLU, Prof. Dr. Saniye Gül GÜNEŞ, Doç. Dr. Pınar BOLLUKCU ve Dr. Öğr. Üyesi B. Niyami NAYİM'e değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Öğrenim hayatım boyunca çalışmam ve başarılı olmam konusunda teşviklerini ve desteklerini eksik etmeyen aileme teşekkürü borç bilirim.

Bu eser Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı ABD’de Prof. Dr. Sebahat AÇIKSÖZ danışmanlığında 2018 yılında hazırlanmış olan “Kültürel Peyzaj-Turizm İlişmesine Yönelik Kırsal Kimlik Koruma Modeli: Nallıhan-Beydili Örneği” adlı Doktora Tezinden üretilmiştir. (YÖK Tez No: 516167)

Babama...

Ön Söz

Kırsal alanlar sahip oldukları doğal/fiziksel ve kültürel özellikleriyle, kentleşme baskısı altında olan önemli kaynaklardır. Kentleşme hızla devam ederken kırsal alanlar, kırsallık özelliklerini koruyabilmeli ve kır-kent ilişkisi içinde özgün kırsal peyzaj kimlikleriyle var olabilmelidir. Yasal-yönetimsel boyutta yapılan değişiklikler, kentlere göç verilmesine sebep olan eksik uygulamalar ve yoğun kentleşmeden kaçan yerli turistlerin oluşturduğu baskılar nedeniyle, bu yerleşimler ve kırsal kimlik tehdit altındadır.

Bu çalışmada; turizm potansiyeli olan ve kırsallık özelliğini koruyan bir yerleşim esas alınarak, tehdit altında olan kırsal kimliği korumaya yönelik bir model oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; Ankara iline bağlı Nallıhan ilçesi-Beydili Mahallesi (Köyü) çalışma alanı olarak seçilmiştir. Nallıhan ilçesi, özgün kırsal kimliği ile kültürel yapısını korumayı başarmış ve turizm potansiyeli bakımından zengin bir yerdir. İlçe merkezine 40 km. uzaklıkta olan Beydili Mahallesi de, sahip olduğu doğal/fiziksel ve kültürel değerlerinin yanı sıra turizm olanakları ve geleneksel kültürlerine bağlılıklarıyla İlçe'nin diğer mahallelerinden farklılaşarak öne çıkmıştır. Bu kapsamda yerleşimin kültürel yapısını, sorunlarını ve mevcut turizm potansiyelini doğal ve kültürel peyzaj bileşenlerinin analiz edilmesiyle ortaya koymak hedeflenmiştir. Bu bileşenlerle kırsal peyzaj kimliği ilişkisi kurularak, kırsal alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanması için, alanın mevcut turizm potansiyeli çerçevesinde çalışmalar yapılmıştır. Çalışma genel olarak; veri toplama, analiz, sürdürülebilirlik göstergelerinin ve alt ölçütlerin belirlenmesi ile değerlendirme ve sonuçlar olmak üzere 4 aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, kültürel peyzaj bileşenleri gruplandırılmıştır. Literatür, arazi, anket, Hızlı Kırsal Değerlendirme ve Zihin Haritası Değerlendirme çalışmaları ile alan analizleri yapılmıştır. Alandaki mevcut turizm potansiyeline göre turizm çeşitleri belirlenerek alan; Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler Analizi aracılığıyla değerlendirilmiştir. Sürdürülebilirlik göstergeleri ile alt ölçütleri 3 temel boyutuyla belirlenmiş ve puanlanmıştır. Buna göre

hesaplamalar yapılmıştır. Göstergeler ve alt ölçütleri, öncelikle Beydili Mahallesi'nin mevcut durumuna göre değerlendirilerek puanlanmıştır. Daha sonra, alandaki turizm potansiyeline göre belirlenmiş turizm çeşitleri – gastronomi turizmi, kültür turizmi, doğa turizmi, yayla turizmi ve inanç turizmi – göz önünde bulundurularak uzmanlar tarafından puanlanmıştır.

Alanın mevcut durumu değerlendirilirken göstergeler ve alt ölçütleri, 1 (var) ve 0 (yok) şeklinde puanlanmıştır. Uzmanların göstergeleri puanlamasına bağlı olarak her bir turizm çeşidi için ayrı ayrı hesaplamalar yapılmış ve en yüksek puanı alan yayla turizmi (39 puan) olmuştur. Toplam puanların birbirine yakın çıkması, alandaki turizm potansiyelinin çeşitliliğinin değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Sonuç olarak; alanda kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için yapılacak çalışmalarda, yayla turizmüne yönelik uygulamaların desteklenmesi için tüm turizm çeşitlerine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Tüm çalışmalar sonucu, model sınıflamasından “*Sembolik Model*” türüne uygun olarak çalışmanın aşamalarını ve bu aşamalar arasında kurulan bağlantıyı içeren “Kırsal Kimlik Koruma Modeli” oluşturulmuştur. Üretilecek plan kararlarının, doğal ve kültürel değerlerin birlikte ele alınarak irdelenmesi esasına göre oluşturulması ve kültürel koruma temelinde yürütülmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu çalışmayla oluşturulmuş Kırsal Kimlik Koruma Modeli'nin; benzer alanlarda yapılacak çalışmalarda göz önünde bulundurulduğu takdirde, kırsal alanların sürdürülebilirliğine ve kalkınarak gelişmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Gizem CENGİZ GÖKÇE

2023, Sakarya

İçindekiler

Teşekkür	iii
Ön Söz	vii
Giriş	1
1 Kavramsal Arka Plan	7
Sürdürülebilirlik, Turizm, Peyzaj, Kimlik, Zihin Haritası, Model	
1.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Göstergeleri	7
1.2 Turizm	14
1.2.1 Kültür Turizmi	16
1.2.2 Doğa Turizmi	18
1.2.3 Gastronomi Turizmi	19
1.2.4 Yayla Turizmi	20
1.2.5 İnanç Turizmi	22
1.3 Kültürel Peyzaj	23
1.4 Kırsal Peyzaj	25
1.5 Kimlik	27
1.6 Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi	29
1.7 Zihin Haritası Kavramı ve Oluşturulması	31
1.8 Model Kavramı ve Oluşturulması	32
2 Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli	37
2.1 Çalışma alanına ilişkin kısa bilgi	37
2.2 Çalışmanın yöntemine ilişkin bilgiler	38
2.2.1 Anket Uygulaması	40
2.2.2 Hızlı Kırsal Değerlendirme	41
2.2.3 Zihin Haritası Değerlendirme	42

2.2.4 Nüfus Projeksiyonu	44
2.2.5 GZFT Analizi	46
2.2.6 Göstergelerin ve Alt Ölçütlerin Saptanması	47
2.2.7 Göstergelerin Önceliklerinin Belirlenmesi ve Ağırlıklı Puanlarının Saptanması	49
3 Sonuç ve Tartışma	53
Kaynaklar	61
Yazar Özgeçmişi	75

Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde mümkün olduğunca hızlı bir sanayileşme ve gelişme hedef olarak belirlenmektedir. Bu nedenle, doğa ve yaşam alanları üzerinde görülebilecek olası etkiler yeterince tartışılmamaktadır. Dolayısıyla doğal kaynaklar, gelişim uğruna dikkatsizce kullanılmaktadır. Kaynaklar üzerinde meydana gelen etkiler gözlemlendikten sonra alınan önlemler ise genellikle yetersiz kalmaktadır. Kırsal alanlar da sahip oldukları doğal ve kültürel özellikleriyle, kentleşme nedeniyle baskı altında olan önemli kaynaklardandır.

Ülkemizde 1950'li yıllardan sonra yaşanan hızlı nüfus artışına bağlı olarak kırsal alanlardan kentlere göçün etkisiyle; 1950'de %25 olan kentli nüfus oranı, 1980 yılında %44'e ve daha sonra 2000 yılında %65'e çıkmıştır (Anon., 2014). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusun Türkiye nüfusunun % 77,3'ünü, kırsal alanlarda yaşayan nüfusun ise %22,7'sini oluşturduğu belirtilmiştir (TÜİK, 2013). Bu oran üzerinde, 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulmasının ve büyükşehir statüsünde olan 30 ilde ise belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmış olmasının etkisi büyük olmuştur. Bu kanunla, il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların 2013 yılında Türkiye nüfusuna oranı %91,3 olarak değişmiştir (TÜİK, 2014). 2017 yılına gelindiğinde bu oran %92,5'e yükselmiştir. Dolayısıyla ülke genelinde kırsal alanlarda yaşayanların oranı ise %7,5 olarak belirtilmiştir (TÜİK, 2018a). Kentleşmenin, bu oranlardan da anlaşıldığı gibi kırsal alanlar üzerinde ciddi bir baskısı bulunmaktadır.

Kırsal alanlardan kentlere doğru görülen göç nedeniyle nüfus azalmakta, iş gücünün azalmasıyla üretim gücü zayıflamaktadır. Aynı zamanda kentlerde

de buna bağlı olarak sosyo-kültürel bakımdan sorunlar yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra kentlerde teknolojik gelişmeler için gerekli olan kaynaklar kırsal alanlardan sağlanmaktadır. Bu gibi gelişmelere kaynak sağlayan kırsal alanlar üzerinde, kaynakların etkin kullanılmamasına bağlı olarak bozulmalar görülmektedir. Böylelikle sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yapılan çalışmalar olumsuz yönde etkilenmektedir (Kuşat, 2014).

2014 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan Türkiye Habitat III Raporu'na göre; hızlı kentleşme aynı zamanda kentlerde peyzajı, sosyal yapı ve ekonomiyi de şekillendirmektedir. 2014 yılı itibariyle büyükşehirlerin sayısı 30'u bulmuştur (ÇŞB, 2014). 2012 yılında yayınlanan 6360 sayılı Büyükşehir Yasası'nda yapılan bu değişikliklerle, kentsel hizmetlerin daha etkin bir şekilde yürütülmesinin sağlanması ve altyapıya ilişkin yapılan yatırımların tek bir elden yönlendirilebilmesinin amaçlandığı belirtilmektedir. Bu nedenle yetki alanı sınırları il sınırlarına genişletilmiş ve kırsal alanlar da bu kapsama alınmıştır. Bu değişikliklerle, metropoliten alanlarda kır-kent ilişkisinin tek elden yönetilebileceği düşünülmektedir (Anon., 2014). Bu düzenlemelerle, kır-kent yapısı büyük oranda değişiklik göstermiştir (Aydın ve Çiftçi, 2015). Ancak yapılan değişiklikler ve uygulamalar aksine bu ilişkiyi zayıflatmakta ve kırsal alanların kendilerine özgü yapısını bozmaktadır.

Kır-kent ilişkisi içinde, doğal ve sosyo-ekonomik kaynakların dağılımındaki eşitsizlik aynı zamanda kır yerleşiminin kendi içinde de yaşanmaktadır (Öztürk, 2014). Kırsal alanlarda yaşam kalitesi standartlarının kentsel alanlara göre düşük olması ve kırsal kesimdeki yerleşimlerin fiziki, sosyal ve ekonomik altyapı açısından bütüncül olarak geliştirilememiş olması da kırsal alanların kentlere göç vermesine neden olmaktadır (Anon., 2014).

Kentlerde oluşan yoğunluk, kentli bireyleri de boş zamanlarında bir kaçış olarak görebilecekleri alternatif alanlar aramaya itmektedir. Bu amaçla; kent yakınında bulunan, doğal ve kültürel özelliklere sahip kırsal alanlar tercih edilmektedir. Böylece sınırlı kaynaklara sahip kırsal alanlar üzerinde turizmin bazı olumsuz etkileri gözlemlenebilmektedir. Yasal-yönetimsel boyutta yapılan değişiklikler, kentlere göç verilmesine sebep olan eksik uygulamalar ve yoğun kentleşmeden kaçan yerli turistlerin oluşturduğu baskılar yüzünden, bu yerleşimler ve sahip oldukları kırsal peyzaj kimliği tehdit altındadır.

Kentleşme hızla devam ederken kırsal alanların kırsallık özelliklerini koruyabilmeleri ve kent-kır ilişkisi içinde özgün kırsal peyzaj kimlikleriyle var olabilmeleri önemlidir. Sürdürülebilirlik kavramının yalnızca doğal kaynakların etkin kullanılması konusunda geçerli olmadığı ve yaşam alanlarındaki sürdürülebilirliğin kültürel yapının da göz önünde bulundurulmasıyla mümkün olabileceği unutulmamalıdır. Hangi alanda

olursa olsun planlama çalışmalarında doğal ve kültürel değerlerin birlikte ele alınarak irdelenmesi, üretilecek plan kararlarının ise bu temelde oluşturulması gerekmektedir.

Turizmin olumsuz etkilerinden olduğu kadar olumlu etkilerinden de bahsetmek mümkündür. Turizmin olumlu ve olumsuz etkileri; fiziksel, kültürel ve ekonomik etkiler olarak gruplandırılmaktadır (Kahraman ve Türkay, 2012). Turizm; kimi araştırmacılara göre doğal ve kültürel kaynaklar ile yaşam alanları üzerinde baskı oluşturabilecek bir gelişim aracı olarak kabul edilmektedir. Bu düşüncenin tersine turizmin, yerel kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesine olumlu yönde etkide bulunabileceğini savunanlar da vardır (Uslu ve Kiper, 2006).

Turizm için doğal ve kültürel çekicilikler önemlidir. Ziyaretçi çekmek için kullanılabilecek doğal çekicilik, her yörede yeteri kadar olmasa da; o yöreye özgü ve kendisine ait olan bir kültürü bulunmaktadır. Turizm faaliyetleriyle ekonomik faydalar sağlansa da bilinçsizce yapılan uygulamalar doğal ve kültürel kaynakları da tüketebilmektedir (Bahçe, 2009).

Turizme olan talepte, kıyılardan kırsal alanlara doğru bir yönelim görülmekte ve bu değişime bağlı olarak daha önce yeteri kadar değerlendirilmeyen kırsal alanlar tekrar önem kazanmaktadır (Çetin vd., 2017). Turizm uygulamaları için ilgi çekici noktalar olarak sahip olduğu peyzaj özellikleri ve özgün değerleriyle kırsal alanlar oldukça önemlidir. Turizmin kırsal alanlarda yoğunlaşmasıyla yerel kırsal kimlik ve değerler kaybolabilmekte veya değişmektedir (Cengiz Gökçe ve Açıksöz, 2014).

Kırsal yerleşimler, doğa ile kültür arasındaki etkileşimden doğan birikimleri ve gelenekleri barındırmaları nedeniyle önemlidir. Kuşaktan kuşağa aktarılan geleneklerinin kimliklerini, buna karşılık olarak kimliklerinin de geleneklerini belirlediği yaşam-mekân etkileşimine sahip bu yerleşmelerin doğa-kültür ilişkisi kapsamında anlamlandırılması ve koruma stratejilerinin bu yönde kurulması gerekmektedir. Kırsal yerleşimleri koruma yaklaşımı gün geçtikçe önem kazansa da kırsal yerleşmelerin koruma değerlerini açıklayabilecek kavramların ve yasal-yönetimsel uygulamaların ülkemiz literatürü ve mevzuatında eksik olduğu görülmektedir (Kayın, 2012).

Turizmin etkileri, doğal kaynaklar üzerinde görüldüğü gibi kültürel kimlik üzerinde de görülebilmektedir (Duran, 2011). Dolayısıyla bu etkilerin değerlendirilmesi, tüm unsurların bir bütün olarak ele alınmasıyla mümkün olabilmektedir. Uslu ve Kiper'e (2006) göre, turizmin olumsuz etkileri en aza indirgenirken olumlu etkilerinin de üst seviyede tutulması günümüzde hedeflenen stratejilerin başında gelmelidir.

Erdem'e (2012) göre; herhangi bir plana bağlı kalmayan ve özgün peyzaj değerlerine sahip olan kırsal yerleşimler, bu özelliklere adapte olarak üretim ve yapım teknikleri ile geleneksel yaşam şeklini tanımlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde kimlik, kentsel alanlara kıyasla kırsal yerleşimler için daha fazla tartışılması gereken bir sorun halini almıştır (Erdem Kaya, 2013).

Turizm potansiyeli olan kırsal alanlarda; özgünlüğün, bir başka deyişle kırsal peyzaj kimliğinin korunması; bu kimliği oluşturan kültürel peyzaj bileşenlerinin koruma-kullanma dengesi içinde turizm faaliyetlerine dâhil edilmesiyle mümkün olabilmektedir. Yine bu alanların sahip olduğu turizm potansiyeli doğrultusunda belirlenen turizm çeşitleri de kırsal peyzaj kimliğinin korunmasında etkilidir.

Bu çalışma;

- Araştırma alanı ve benzer nitelikteki alanlardaki kültürel peyzaj bileşenleri ve turizm faaliyetleri arasındaki ilişkinin kurulması,
- Kırsal peyzaj kimliğinin; kültürel peyzaj bileşenlerinin tespit edilerek analiz edilmesiyle ortaya konulması,
- Kırsal peyzaj kimliğinin korunmasına yönelik sürdürülebilirlik göstergelerinin ve bu göstergelerin değerlendirilebileceği alt ölçütlerin belirlenmesi,

açılarından önemli ve özgün olarak düşünülmektedir. Araştırmanın bu konuda çalışma yapan ve/veya yapacak plancılara ve ilgililere yapılacak çalışmalarda katkı sağlayacağı ön görülmektedir. Yerel halkın da çalışma sürecine dâhil edilerek, alışkanlıklarının ve kırsal yaşama dair sorunlarının değerlendirmeye katılması araştırmaya özgün bir nitelik kazandırmaktadır.

Kırsal peyzaj kimliğini oluşturan kültürel peyzaj bileşenlerinin korunmasının ise, kırsal alanların sahip olduğu potansiyele uygun olarak belirlenen turizm çeşitleriyle mümkün olabileceği düşünülmektedir. Beydili Mahallesi; geleneksel yaşamını, yöresel lezzetlerini ve kültürünü halen yaşatıyor olması nedeniyle “Kültür Turizmi” ve “Gastronomi Turizmi” açısından değerlendirilebilmektedir. Bunun yanı sıra sahip olduğu Beydili Kayası Yürüyüş Parkuru nedeniyle trekking aktivitesine olanak sağladığından “Doğa Turizmi” açısından, mahalle sınırları içerisinde yer alan Beydili Yaylası nedeniyle de “Yayla Turizmi” açısından değerlendirilmektedir. İlçe yerleşiminin sahip olduğu tarih, yatırımlar ve Mahalle'nin halen yaşattığı bazı inanışlar bu alanın “İnanç Turizmi” açısından da değerlendirilebilmesini mümkün kılmıştır. Bu faaliyetlerin kültürel koruma temelinde yapılması; kırsal peyzaj kimliğini korurken, yörenin kalkınmasına da yarar sağlayacaktır.

Çalışma yapılırken alanın potansiyellerinin, sorunlarının ve yerel halkın beklentileriyle algılarının saptanmasına gerek duyulmuştur. Bunları belirlemeye yönelik yapılan yerel halk anketleri, muhtar anketi, HKD toplantısı ve Zihin Haritası formlarının uygulanmasıyla, çalışma sürecine yöre halkı ve ilgili kamu kurum-kuruluşları dâhil edilmiştir. Çalışmaların sonucunda kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik göstergeler belirlenmiştir. Bu göstergeler temelinde kültürel peyzaj bileşenleri ve turizm ilişkisinin kurulduğu Kırsal Kimlik Koruma Modeli kurgulanmıştır.

Kavramsal Arka Plan

Sürdürülebilirlik, Turizm, Peyzaj, Kimlik, Zihin Haritası, Model

1.1 Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Göstergeleri

Dilimizdeki “sürdürülebilirlik” ifadesine zemin oluşturan İngilizcedeki *sustain* sözcüğü, Latince “sürdürmek, dayanmak, karşı koymak” anlamlarına gelen *sustinere* kelimesinden gelmektedir (Northrop ve Connor, 2013). Etimolojik olarak varlığın sürdürülmesi, canlılığın devam ettirilmesi, maddi ve manevi ihtiyaçların karşılanması, destekleme, kötüye gitmeyi önleme, kötüyü deneyimleme, geççerlilik ve adaletin temini ve doğrulamak gibi boyutları olan sürdürülebilirlik (*sustainability*) kavramı; canlılığa ve canlılığın devam ettirilmesine anlamsal vurguyu içermektedir (Gökçe ve Arıcı, 2023). Türk Dil Kurumunun (TDK) sürdürmek sözcüğünü “devam ettirmek; bir şeyin ya da durumun sürmesini sağlamak” olarak ele aldığı görülmektedir (TDK, 2018a).

Birçok farklı sektör için kullanılan ve ekonomik kaygılar ile teknolojik gelişmenin neden olduğu çevre sorunlarına odaklanan sürdürülebilirlik kavramı günümüzde kavramsal ve felsefi bir boyuta sahiptir (Beyhan, 2004; Karakurt Tosun, 2009; Gülhan, 2016) ve çok boyutludur (Beyhan, 2004; Tatar, 2015). Bu boyutlar yalnızca koruma odaklı değildir. Aynı

zamanda koruma-kullanma dengesini gözetmektedir (Beyhan, 2004; Güner ve Eke, 2012). Özmehmet'e (2005) göre sürdürülebilirlik; yaşam kalitesinden bağımsız olarak düşünce tarzında yapılacak değişikliği ifade etmektedir. Çevresel kaygıyı ön plana çıkararak ve toplumsal sorumluluklarını tanımlandığı bu değişiklikte ekonomik açıdan çözüm odaklı olmak ve farklı alanlarda kaynakların devamlılığı hedeflenmektedir (Beyhan, 2004; Tatar, 2015).

Tüketim toplumu olmaya doğru giderken, insan ihtiyaçları ve yaşam alanları arasında bir denge kurulmasının gerekliliği artmıştır. Evrensel bir anlaşma olarak kabul gören sürdürülebilirlik kavramı değerli bir hedef ve hareket olarak benimsenmektedir (Arıca, 2020) ve yaşanabilirlik kavramıyla birlikte anılmaya başlamıştır. Taşıma kapasitesi kavramı da bu noktada devreye girmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı bu açıdan değerlendirildiğinde, hangi alanda olursa olsun taşıma kapasitesi göz önünde bulundurulması gereken önemli bir ölçüt olarak görülmektedir (Beyhan, 2004).

Sürdürülebilirlik, sürekli değişim halinde olan dinamik bir süreçtir. Cebeci ve Çakılcıoğlu'na (2002) göre sürdürülebilirlik; devamlı olması gereken herhangi bir sürecin ya da sistemin sekteye uğramadan, kullandığı kaynaklar üzerinde bozulmalar veya kayıplar yaşanmadan gerçekleştirilebilmesidir (Sarp, 2007).

Sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilir gelişme yaklaşımı ile ortaya çıkmış olup (Sarp, 2007) yaşam kalitesi kavramıyla birlikte anılmaktadır. Yaşam kalitesini artırmanın tek bir ölçütü veya göstergesi bulunmamaktadır. Çok boyutlu göstergeler sistemiyle ölçülmeye çalışılan yaşam kalitesi karmaşık bir yapıya sahiptir. Yaşam kalitesinin geliştirilmesinde, dolayısıyla sürdürülebilirliğin sağlanmasında yerel düzeyde yapılacak çalışmalar önemlidir (Tekeli vd., 2004). Emür ve Onsekiz'e (2007) göre mekânsal yaşam kalitesinin de çevresel/fiziksel yaşam alanı, sosyo-kültürel yaşam alanı ve ekonomik yaşam alanı kalitesine yönelik öğelerden oluştuğu kabul edilmektedir (Güneş, 2011).

Brundtland Raporu'na (WCED, 1987) göre sürdürülebilirlik; (i) çevresel, (ii) sosyal ve (iii) ekonomik sürdürülebilirlik olmak üzere 3 boyutta ele alınmaktadır (Tatar, 2015; Gürel Üçer, 2017).

Buna göre; sürdürülebilirlik çevresel/fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik olmak üzere bu 3 boyutta sağlanabilirse o alanda yaşam kalitesinin oluşturulduğundan söz edilebilmektedir. Bu boyutları bir nevi çevresel yaşam kalitesi, sosyo-kültürel yaşam kalitesi ve ekonomik yaşam kalitesi olarak düşünmek mümkündür.

Sürdürülebilirliğin farklı alanlara uyarlanması için; ölçütlerinin altyapısını oluşturan ekolojik, mekânsal, sosyo-kültürel ve ekonomik kavramların farklı boyutlarda incelenmesine gerek duyulmaktadır (Beyhan, 2004). Yapılan tüm tanımlamalardan sonra, sürdürülebilirlik için öncelikle olumlu bir durumun var olması gerekmektedir. Bu olumlu durumun zamanla yok olma tehdidi altında olması sürdürülebilirliğin gerekliliği olarak ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilirlik göstergeleri, devamlılığı olması gereken şeyin ya da sistemin; belirli bir nitelikte olması, içinde bulunduğu değişken sürece karşı kendini korurken görevlerini de yerine getirmesinin anlaşılabilirliği için belirlenebilmektedir (Sarp, 2007). Değişikliklerin izlenebilmesi ve değerlendirilebilmesi ancak sürdürülebilirliğin ölçülmesiyle mümkündür (Gürer ve Eke, 2012).

Sürdürülebilirlik göstergeleri, sürdürülebilirlik amacına yönelik gerçekleştirilmesi planlanan hedeflerin belirlenmesi yolunda kullanılacak nicel yaklaşım için gerekli ve önemli bir araçtır. Göstergelerin, ulaşılmak istenen hedefe yönelik belirlenmesi gerekmektedir. Bu noktada, uygulama konularının belirlenmesi ve verilerin bu yönde toplanması gerekmektedir. Göstergeler, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarını nicel bir tabana oturtan, verileri bilimsel ölçümlere dönüştürerek politika ve uygulamaların belirlenmesini sağlayan, karmaşık bilgileri özetleyerek basitleştiren ve anlam kazandıran birer araç olarak kullanılmaktadır (Gürer ve Eke, 2012; Gürel Üçer, 2017).

Sürdürülebilirliğin birçok tanımı ve birçok farklı alanda kullanımı vardır. Gürel Üçer'e (2017) göre sürdürülebilirlik göstergelerini kesinliği kanıtlanmış şekilde listelemek veya kategorize etmek mümkün değildir. Parris ve Kates (2003), bu durumun 3 temel nedeni olduğunu savunmaktadır: (i) sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımlanmasındaki belirsizlik, (ii) sürdürülebilirliği ölçme amacının farklılık göstermesi ve (iii) kavramlar ile verilerin karışıklığı buna neden olmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramı, pek çok akademik çalışmaya zemin oluşturmuştur. Çok sayıda çalışma yapılmış ve bu çalışmalarda çok sayıda "gösterge seti" geliştirilmiştir (Gürel Üçer, 2017). Örneğin; Pepperdine (2005) kırsal toplulukların sürdürülebilirliğine ilişkin yaptığı çalışması kapsamında sosyal göstergelerden oluşan bir gösterge seti belirlemiştir. Çalışması sonucunda bu göstergelerin, planlama ve karar verme politikalarına insan unsurunun entegrasyonunu kolaylaştırmak için araç olarak kullanılabilirliği sonucuna varmıştır. Bu göstergeler Tablo 1.1'de maddeler halinde verilmiştir.

Tablo 1.1: Sosyal göstergeler

#	Gösterge	Açıklaması
1	Uyuşma	Koordinasyon; birlikte çalışabilme yeteneği
2	Topluluk bilinci:	Toplum yaşamı, aktif katılım
3	Refah	Genç yetişkinleri dâhil ederek nüfus yenilenmesi, olumlu bakış açısı, mülkün yeniden satımı
4	Komşuluk	Sıcakkanlı ve destekleyici topluluk
5	Kabul etme	Farklı bakış açıları, yeni fikirleri ve yeni gelenler, komşularını tanıma
6	Sosyal aktivitelere (kültürel ve rekreasyonel) ve toplum ilişkilerine katılım olanakları; motive olmuş ve eğlenceli insanların varlığı	
7	Gençleri ve genç yetişkinleri içeren istihdam olanakları	
8	Sosyal ayrılma	Ailenin dağılması; uyuşturucu ve suç, intihar oranı
9	Mekâna aidiyet duygusunun varlığı	
10	Açık fikirlilik	Dışarıya açık olmak
11	Ekonomik kapasite	Tatil ve boş vakit için zaman, emeklilik, finansal güven
12	Toplum girdisi	Yerelden alışveriş, toplumun kendine güvenmesi
13	İletişim	
14	Birlik	Gönüllülük, ortak değerler
15	Nüfus dengesi	

Kaynak: Pepperdine, 2005

Bir diğer örnek olan Niggemann'ın (2009) çalışmasında kırsal yönetimlerin sürdürülebilir gelişimi için göstergeler belirlemiştir. Çalışmada 20 adet gösterge tanımlanarak her bir göstergenin değerlendirme ölçeği sunulmuştur. Her gösterge alt göstergelere ayrılarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu sonuçların ortalaması göstergelerin toplamını oluşturmaktadır. Değerlendirme ölçeği 0 (en kötü)-5 (en iyi) puan arasında değişmektedir. Niggemann (2009) çalışmasında kullandığı göstergelerini “Çevresel”, “Ekonomik”, “Toplumsal” ve “Sosyal Eşitlik” olmak üzere sürdürülebilirliğin 4 boyutu altında toplamıştır (Tablo 1.2).

Tablo 1.2: Karsal yönetimlerin sürdürülebilir gelişimi için göstergeler

	Boyutlar			
	A. Çevresel	B. Ekonomik	C. Toplumsal	D. Sosyal Eşitlik
Göstergeler	1. Nüfus Yoğunluğu	1. İstihdam 1.a İşsizlik 1.b Ekonomik çeşitlilik	1. Nüfus Yapısı	1. Cinsiyet Eşitliği 1.a Yönlendirici 1.b Cinsiyetler arası gelir farkı
	2. Arazi Kullanımı	2. Eğitim Seviyesi	2. Nüfus Gelişimi	2. Yaşam Kalitesi
	3. Doğa Koruma 3.a Biyoçeşitlilik 3.b Doğa koruma alanları	3. Hayat Pahalılığı	3. Sağlık 3.a Hasta-ölüm oranı 3.b Yaşam beklentisi	3. İşletmelere Ulaşım İmkanları
	4. Çevresel Farkındalık 4.a Suni gübre kullanımı 4.b Kaynak koruma ölçümleri 4.c Atık ayrıştırma	4. Ekonomik Canlılık 4.a Yeni işletmelere karşı iflaslar 4.b Alışkanlıkları değiştirmek	4. Kültür 4.a Belediye harcamaları 4.b Kültürel etkinlikler	4. Toplu Taşıma Kalitesi
	5. Enerji ve Su Tüketimi 5.a Enerji tüketimi 5.b Su tüketimi	5. Devinin (Mobilite) 5.a Araç sahipliği 5.b İnternet erişimi	5. Suçun Oranı	5. Seçmen Katılımı

Kaynak: Niggemann, 2009

Ispalar Çahantimur (2010) tarafından yapılan çalışmada ise ekonominin sürdürülebilir kentsel gelişim sürecinde, fiziksel ve sosyo-kültürel gerekliliklerle ilişki içinde olduğu ifade edilmiştir. Bu gereklilikler kapsamındaki göstergelerle, ekonomi arasındaki ilişki incelenmiştir. Sürdürülebilir kentsel gelişme; ekolojik, sosyal ve ekonomik bileşenleri ile bir bütün olarak ele alındığı takdirde başarılı sonuçlara ulaşılacağı ifade edilmiştir. Sürdürülebilir kentsel gelişmeyi sağlamak için yapılacak değişikliklerin ancak konunun sosyo-kültürel bir bakış açısıyla değerlendirilmesiyle gerçekleştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmaya göre; fiziksel gereklilikler ve sosyo-kültürel gereklilikler Tablo 1.3'te verilmiştir.

Tablo 1.3: Sürdürülebilir kentsel gelişme gereklilikleri

Fiziksel Gereklilikler	Sosyo-Kültürel Gereklilikler
<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek Çevre Kalitesi <ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel çevre koşulları • Canlılık/çeşitlilik • Ulaşılabilirlik • Esneklik • Güvenlik • Verimlilik 	<ul style="list-style-type: none"> • Değer yargılarında değişiklik <ul style="list-style-type: none"> • Dünya görüşünün değişmesi • Küresel ve yerel değerler arasındaki denge • Öz kültür ve değerlere sahip çıkma
<ul style="list-style-type: none"> • Optimum Yoğunluk <ul style="list-style-type: none"> • İnsan yoğunluğu • Bina yoğunluğu • Fonksiyon yoğunluğu 	<ul style="list-style-type: none"> • Gelişme ahlakı <ul style="list-style-type: none"> • Ekolojik, sosyal ve ekonomik dengelerin kurulması
<ul style="list-style-type: none"> • Minimum Enerji ve Kaynak Kullanımı <ul style="list-style-type: none"> • Geri dönüşümlü malzeme kullanımı • Geri dönüşümlü sistem kullanımı • Minimum motorlu araç kullanımı 	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel gelişmenin sağlanması <ul style="list-style-type: none"> • Çevre/sürdürülebilirlik bilinci ve sorumluluğu <ul style="list-style-type: none"> • Çevrenin fiziksel ve sosyo-kültürel değerlerinin korunması ve sürdürülmesi gereğinin kabulü • Sürdürülebilirlik kavramının tanınması • Sürdürülebilirliğin fiziksel ve sosyo-kültürel gereklerinin kabul edilmesi • Sürdürülebilirlik çalışmalarına katılım

Kaynak: Ispalar Çabantimur, 2010

Konuyla ilgili en geniş araştırmalardan birini yapan Durovic ve Lovrentjev'e (2014) göre sürdürülebilirlik göstergelerinin çekirdek grupları, Tablo 1.4'te verilmiştir.

Tablo 1.4: Çekirdek çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik göstergeleri

	Temel Bakış Açısı	Sürdürülebilirlik konusu/göstergesi
ÇEVRESEL BOYUTA İLİŞKİN	• Doğal ekosistemin korunması	➤ Değerli doğal varlıkların korunması
	• Enerji yönetimi	➤ Enerji ➤ Yenilenebilir enerji
	• Su uygunluğu ve yönetimi	➤ Su kullanımı ➤ Su tasarrufu
	• Atık su kullanımı	➤ Kullanım ➤ Kullanımla ilgili tesisatlar ➤ Su üretimi
	• Atık yönetimi	➤ Geri dönüştürülen atık
	• Hava kirliliği	➤ Kirliliğe neden olan emisyonlar
	• Peyzaj yönetimi ve koruma	➤ Erozyon kontrolü ➤ Yapıların etkisi ➤ Yol ağının etkisi ➤ Tesis ve üstyapının görsel etkisi
	• Kullanım sıklığı	➤ Toprak kullanımı ➤ Turist kullanım sıklığı
	• Çevresel yönetim	➤ Yerel yöneticiler
SOSYAL BOYUTLARLA İLGİLİ	• Turizmin ev sahibi topluluk üzerindeki sosyo-kültürel etkileri	➤ Ulaşım hizmetlerinin kapasitesi ➤ Finansal hizmetlerin kapasitesi
	• Yerel kamu güvenliği	➤ Destinasyon güvenliğiyle ilgili turist memnuniyeti ➤ Korunan kültürel miras
	• Kültürel mirasın korunması	➤ Miras kullanım yoğunluğu ➤ Kültürel âdetlerin korunması
	• Destinasyonun sosyal taşıma kapasitesi	➤ Sosyal taşıma kapasitesi
	• Yerel halkın kültürel kimliğinin himayesi	➤ Kültürel mirasın otantik (özgün) sunumu ➤ Kültürel eğitim
	• Genel anlamda hayat kalitesi	➤ Toplum yaşamı ile ilgili genel anlamda memnuniyet düzeyi ➤ Mevcut gelire olan etkiler

Tablo 1.4: Devamı

EKONOMİK BOYUTLA İLGİLİ	<ul style="list-style-type: none"> • Ev sahibi topluluk ve destinasyon için kültürel turizmin ekonomik faydaları 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Turizm talebinin hacmi ➤ Kalış süresi ➤ Müzeler, eğlence ve turlar için turizm harcamaları ➤ Hizmet sektörü tarafından oluşan istihdam ➤ Hizmet sektörüne yapılan yatırımlar
	<ul style="list-style-type: none"> • Turist memnuniyetinin sürdürülmesi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fiyat-kalite ilişkisinden turist memnuniyeti ➤ Turist talep sadakati ➤ Destinasyonun kültürel alanlarına ziyaretlerle ilgili memnuniyet
	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel imkânlar 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Destinasyonun kuruluşu
	<ul style="list-style-type: none"> • Yasal düzenlemeler 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kültürle ilgili yasa ve yönetmeliklerce oluşturulan düzenlemeler ➤ Kültürel turizme kâr amacı gütmeyen yanıtlar ➤ Devlet ve özel sektöre ait kültürel organizasyonlar ➤ Hibeler
	<ul style="list-style-type: none"> • Turizm etkinliğinin mevsimselliği 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Turizm talebinin mevsimselliği
	<ul style="list-style-type: none"> • Turizmle ilişkili ulaşım 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Destinasyona çeşitli ulaşım imkânları vasıtasıyla erişim ➤ Destinasyondaki ulaşım
	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel rotalar 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Seyahat güzergâhları içerisinde destinasyonu da dâhil eden kültürel rota sayısı ➤ Turist ve kültürel bakış açısını göz önünde tutan kültürel rotaların kalitesi

Kaynak: *Durovic ve Lovrentjev, 2014'ten hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.*

1.2 Turizm

Turizm dünya genelinde hızla gelişen ve ülkelerin politikalarında ekonomik getirileriyle yer alan bir sektördür. Bulut'a (2006) göre turizm sektörü; günümüzde ekolojik ortamlarda değerlendirilebilen, bu ortamlarda ekolojiyi ve ekonomiyi birlikte yönlendiren bir sektör konumuna gelmiştir.

Literatüre bakıldığında "Turizm" kavramı için çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Soley (1991) turizm kavramının; ileri teknoloji, araç-gereç zenginliği, bilgi, yetenek, tecrübe, yaratıcılık ve üretkenlik isteyen, altyapı, ulaşım, iletişim, işletme, üretim, hizmet, derleme, pazarlama, tanıtım, etkileşim, tüketim, organizasyon, kültür, sanat, rekreasyon vb. öğeleri

içeren bir yapıda olduğunu belirtmektedir (Akpınar Külekçi ve Bulut, 2012). Turizm, Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST) tarafından 1980 yılında, “insanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve rutin ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve buralardaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek geçici süreli konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler bütünü” olarak tanımlandığı aktarılmıştır (Gökçe, 2021: 84).

Peyzaj, doğal ve kültürel bileşenleriyle birlikte turizm olgusunun temelini oluşturmaktadır. Dahası her zaman yüksek duyarlılık seviyesine sahip olmamız gereken doğa faktörü, son yıllarda özellikle turizm faaliyetleri bakımından bir araç olarak kullanılmaktadır (Arıcı vd., 2023). Atay ve Özyaydın'ının (1996) da belirttiği gibi doğal kaynaklar; deniz, akarsu, göl oluşumları gibi su kaynaklarını, koruma statüsü altındaki alanları, ormanlık alanları ve ilginç doğal oluşumları ifade etmektedir. Bu kaynaklar turizm uygulamalarında en çok kullanılan, tahrip edilen ve baskılara maruz kalmış kaynaklardır. Kültürel kaynaklar ise; alandan gelmiş geçmiş uygarlıklara ait anıt yapılardan, sivil mimari örneklerinden, tarihi kent dokularından arkeolojik alanlarına kadar yörenin tüm kültürünü, folklorunu içine almaktadır. Görsel kaynaklar da; doğal ve kültürel kaynakların birbirleriyle etkileşim içerisinde sundukları manzaralardır.

Kentlerdeki yaşam karmaşık hale geldikçe insanlar doğal ve kültürel özellikleri ile görsel değerleri korunmuş, sahip olduğu özgün yapısıyla ilgi çeken turistik alanlara yönelerek kent karmaşasından uzaklaşmak istemektedir. Bu nedenle bu yörelerde yoğunluk yaşanırken doğal ve kültürel peyzaj bileşenleri üzerinde baskılar oluşabilmektedir. Özetle, Duran'ın (2011) da belirttiği gibi turizm; toplumun kültürel yapısını etkileyen, değişim ve yayılımı tetikleyen, kolaylaştıran unsurlardan biridir.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Turizm Örgütü (WTO) ortaklığında hazırlanan *Sürdürülebilir Turizm Rehberinde* turizm etkinliklerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için 12 ilke belirlenmiştir (UNEP ve WTO, 2005; Güneş, 2016). Bunlar izleyen maddelerdeki gibidir:

- Ekonomik Sürdürülebilirlik,
- Yerele Katkı,
- İstihdam Kalitesi,
- Sosyal Eşitlik,
- Ziyaretçi Memnuniyeti,
- Yerel Kontrol,

- Yerel Toplulukların Refahı,
- Kültürel Zenginlik,
- Fiziksel Bütünlük,
- Biyolojik Çeşitliliğin Korunması,
- Kaynakların Verimli Kullanımı,
- Çevresel Sağlık.

Özellikle son yıllarda alışkanlık haline gelmiş davranışlar ve istekler dışında gelişen alternatif turizm faaliyetleri için potansiyele sahip alanlar önem kazanmıştır. Bu alanlar planlanırken doğal ve kültürel özellikleri özenle ele alınmalı ve değerlendirilmelidir (Sargın, 2006). 2017 yılı, Birleşmiş Milletler tarafından *Kalkınma için Sürdürülebilir Turizm Yılı* ilan edilmiştir (United Nations, 2015; Güneş, 2016). Buna da bağlı olarak unutulmamalıdır ki; hangi turizm çeşidine yönelik uygulamalar yapılırsa yapılsın sürdürülebilir turizm yaklaşımıyla yapılması gereklidir. Araştırma kapsamında, çalışma alanının sahip olduğu turizm potansiyeline göre 5 adet turizm çeşidi ele alınmıştır. Bu turizm türleri başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.2.1 Kültür Turizmi

Çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan öneme sahip bir olgu olan turizmin; başta ekonomik katkıları ön planda iken sonradan turizme kaynak oluşturan doğal ve kültürel zenginliklerin etkisiyle kültürel katkıları da ön plana çıkmaya başlamıştır (Aklanoğlu, 2010).

Kocapınar'ın (2003) belirttiğine göre; kültür turizmi, ilk olarak 1980'li yılların başında Avrupa Komisyonu'nda ortaya atılmıştır. Avrupa Birliği'nin sahip olduğu kültürel kimlik ve kültürel mirasa yönelik yapılan çalışmalara dâhil edilerek tartışılmış bir kavramdır (Aklanoğlu, 2010).

Kültür turizmi; yeni kültürlerin tanınmasına ve küreselleşmenin etkisiyle geçmişteki kültürlerin, merak edilerek öğrenilmek istenmesine bağlı bir kavramdır. Geniş bir faaliyet alanına sahip olması nedeniyle de çok boyutlu olduğu kabul edilmektedir (Emekli, 2006; Batman ve Oğuz, 2008; Aklanoğlu, 2010; Kodaş ve Sü Eröz, 2012). Birbirinden farklı kültürel yapılarda olan yerleri ziyaret etmek, geçmişten bugüne gelmiş tarihi eser ve yapıları görmek gibi etkinlikler kültür turizminin içeriğini oluşturmaktadır (Eser, 2010). Kültür turizmi, yalnızca tarihi olanı değil güncel olanı da kapsamaktadır (Pekin, 2011). Somut olmayan kültürel değerler olarak kabul edilen gelenek ve görenekler ile folklorik özellikler, inanışlar, müzikler, dans-

oyunlar ve yeme-içme alışkanlıkları kültürü tamamlayıcı diğer öğelerdir (Emekli, 2006).

Kültür ve turizmin karşılıklı etkileşim halinde olduğu kabul edilmektedir (Richards, 2005). Var olan kültür turizme olanak sağlarken ziyaretçiler de gidip gezdikleri bu yerlerin kültürlerine etki etmektedirler (Emekli, 2006). Richards'a (2001) göre; kültür turizminin öğrenme işlevine sahip olması, onu diğer turizm çeşitlerinden ayıran önemli bir farktır (Aklanoğlu, 2010).

Bir bölgenin doğal ve kültürel değerleri, o bölgede yapılacak turizm etkinliklerini destekleyici niteliktedir (Beyhan, 2004). Mevcut doğal ve kültürel kaynakların korunarak günümüze aktarılması, kültür turizminin gelişimini sağlamaktadır. Tüm bu özelliklere sahip olması nedeniyle kırsal alanlar; kültür turizmi için kaynak çeşitliliği oluşturmakta, kültür turizminin cazip hale gelmesine katkı sunmakta ve kültür turizminin değerini artırmaktadır (Aklanoğlu, 2010; Kodaş ve Sü Eröz, 2012). Kültür turizmi, çevreye/doğaya ve kültürel mirasa karşı daha duyarlıdır (Pekin, 2011).

İnsanlar doğal çevresi ve sakin bir ortamda olma isteklerinden dolayı kırsal alanlara yönelmektedir. Bu alanların kültürel değerlerinin yaşanarak öğrenildiği kültür turizminde; kırsal alanların doğal ve kültürel özellikleri, turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından önemlidir (Kodaş ve Sü Eröz, 2012).

Turistlerin, bir yeri ziyaret etmesi çoğunlukla kültürel çekiciliklere bağlıdır. Turizm, kültürel çeşitliliğin ve özgünlüğün korunması için bir araç olarak görülmektedir. Turizm ile yerel kimlik ön plana çıkmaktadır. Kültür turizmi ise özgün yerel kimliğinin varlığına dayalıdır (Kurak Açıncı vd., 2017).

Doğa koşullarına bağlı kalmaksızın turizmin 4 mevsime yayılması, turizmin sahip olduğu iç dinamiğin geliştirilmesi ve sahip olunan kültürün yerli-yabancı ziyaretçilere tanıtılması için kültür turizmi önemlidir (Emekli, 2006). Ayrıca kültür turizmi; kültürel mirasın korunması, geçmişe sahip çıkarak bu değerlerin gelecek nesillere aktarılmasına ve ülke ekonomisine de katkı sağlamaktadır (Emekli, 2006; Aklanoğlu, 2010).

Bir yörenin doğal yaşam alanlarının, tarihi ve kültürel değerlerinin yok olması o bölgede yapılacak turizm etkinliklerinin de sona ermesine neden olmaktadır. Bundan hareketle, sürdürülebilir turizm uygulamaları için turizme kaynak oluşturan değerlerin korunması önemli ve gereklidir. Dolayısıyla kültür turizminin, doğal ve kültürel kaynakların korunması ve kültürel mirasın devamlılığının sağlanması için bir araç olarak kabul edilmesi mümkündür (Aklanoğlu, 2010).

1.2.2 Doğa Turizmi

Ekonomik ve teknolojik gelişime bağlı olarak turizm hareketlerinde de değişiklikler görülmektedir. Nurlu ve Kesgin'e (2007) göre; turistler artık, doğal özelliklerini koruyan alanlara yönelmektedirler. Amaçları, rahatlayıp zevk alabilecekleri ve ilgi alanlarına hitap eden yerlerde tatil yaparak yaşam ortamıyla bütünleşmektir. Bu turistler, gittikleri yerde yaşayan insanları ve bu insanların kültürel yapılarını öğrenip tanımak isteyen, doğaya/çevreye duyarlı kişilerdir (Orhan ve Karahan, 2009).

Çevreye karşı duyarlılığın artmasının, eğitim seviyesinin artmasıyla doğru orantılı olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak, doğal ve kültürel özelliklerini halen koruyan, hassas alanlara doğru yönelim artmıştır (Çevirgen, 2004).

Doğa turizmi genel tanımıyla; doğal ortamlara yapılan ve doğal kaynakların kullanıldığı seyahatler olarak kabul edilmektedir (Kiper ve Arslan, 2007). Kırsal alanlarda yapılan macera içerikli spor faaliyetleri ve rekreasyonel tüm faaliyetler doğaya dayalı turizm olarak ifade edilmektedir (Ceballos-Lascrain, 1996). “Ziyaretçinin temel motivasyonunun ekosistemin bütünlüğünü korumak ve yerel halkın refahını artırmak için sorumlu bir tutumla biyolojik ve kültürel çeşitliliği gözlemlemek” olduğu bu turizm türünde “doğayı öğrenmek, keşfetmek, deneyimlemek ve takdir etmek de oldukça önemlidir” (Gökçe ve Batman, 2022: 301).

Doğa turizmi; yerel halka ekonomik olarak katkı sağlayan turizm etkinliklerinin yapıldığı doğal alanların, öncelikle korunmasını hedeflemektedir (Haberal, 2015). Bu turizm çeşidi Erdoğan (2014) tarafından, turizm endüstrisinin yeniden yapılandırmadığı veya sınırlı bir şekilde yapılandırdığı alanlara yönelik turizm olarak tanımlanmaktadır.

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu ise doğa turizmini, “doğa ve doğayla ilgili olguların, bu alanları ziyaret etmek için temel güdülenme olduğu doğal alanlara yapılan seyahat” olarak tanımlamaktadır. Doğa turizmi, doğal kaynakların mevcut durumu korunarak yani zarar görmeden kullanımını amaçlamaktadır. Aynı zamanda ziyaretçilerin bu şekilde eğlenmelerine, dinlenmelerine ve yenilenmelerine imkân vermektedir (Erdoğan, 2010; Erdoğan, 2014).

Turizm çeşitleri ve deneyimleri için doğal ve/veya korunan alanların geliştirilmesi gerekmektedir. Yeterli sayıda ziyaretçinin bu alanlara çekilebilmesi, turizm hizmeti sunan alanların doğal ve kültürel değerlerinin korunmasına bağlıdır. Bununla birlikte; böyle alanların uzun vadede

sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, doğal ve kültürel ögeler arasında koruma-kullanma dengesinin gözetilmesinin rolü vardır (Erdoğan, 2014).

Dünyada birçok yerde doğa turizmine olan ilgi artmıştır (Erdoğan, 2014). Doğa turizminin sürdürülebilir olması, doğal çevrenin, geleneksel mimari yapının ve özgün yerel kültürün korunması ile desteklenmektedir. Sürdürülebilirlik temeline oturan doğa turizminin gelişimi, ancak doğru bir planlama ile mümkün olabilmektedir (Kiper ve Arslan, 2007).

1.2.3 Gastronomi Turizmi

Gastronomi sözcüğü kökenine bakıldığında, Yunanca “gastros” (mide) ve “nomos” (yasa, kural) sözcüklerinden oluştuğu görülmektedir (Özgen, 2015; Gökçe, 2017). TDK Büyük Türkçe Sözlük’te ise gastronomi sözcüğünün “1. Yemeği iyi yeme merakı. 2. Sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş, hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi.” olarak tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2018b).

Gastronomi kavramını; “yiyecek-içecek kültürünün bilim ve sanata dönüşmesi” olarak ifade etmek mümkündür (Bucak ve Aracı, 2013). Gastronomi turizminin temel aldığı motive kaynağı, özel bir yemeği tatmak veya herhangi bir yemeğin üretimini görmek amacıyla; yiyecek üreticilerini, yemek festivallerini, yeme-içme mekânlarını ve buna özel alanları ziyaret etmektir (Hall vd., 2003). Bununla birlikte, özel bir yemeğin tadılması, yemeklerin farklı üretim süreçlerinin görülmesi veya ünlü bir şefin elinden yemek yeme isteği yine bu kapsamda ele alınmaktadır. Herhangi bir yeme-içme mekânına yapılan günlük sıradan ziyaretlerin, gastronomi turizmi kapsamına girmediği unutulmamalıdır (Birdir ve Akgöl, 2015).

Yiyecek, bir toplumu ve o toplumun yaşam şeklini ifade etmekte; kültürün bir yansıması olarak düşünülmektedir (Kaspar, 1986; Du Rand ve Heath, 2006). Bu olgu, geçmiş kültür ile gelecek kültürü temsil etmekte ve Boniface (2003) tarafından gastronomi turizminin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Mckercher ve diğerlerine. (2008) göre, içecekler dâhil olmak üzere bir bölgenin yemekleri; turistlerin o bölgeyi seçmesinde ve o bölgede yaşadıkları turistik deneyimleri üzerinde önemli etkiye sahiptir.

Hall’a (2003) göre gastronomi turizmi gittikçe artan bir şekilde;

- Yerel kültürün bir parçası olarak tanınmakta ve turistler tarafından tercih edilmektedir.
- Bölgesel turizm tanıtımının bir ögesi haline gelmiştir.
- Yerel tarım ve ekonomik gelişimin birleşimidir.

- Küreselleşme ve bölgeselleşme göstergesidir.

Gastronomi turizmi; yeme-içme-konaklama mekânlarında turistler için yiyecek-içeceklerin hazırlanmasından ziyade, turistlerin yerel yiyecek ve içeceklerle ilgili deneyim yaşayabilmek amacıyla seyahat etmesidir (Birdir ve Akgöl, 2015). Kırsal alanlar bu bağlamda yerel kaynak sağlaması ve sahip olduğu kültüre özgü sunumu nedeniyle tercih edilmektedir.

Gastronomi turizminin temelini tarım, kültür ve turizm altyapısı oluşturmaktadır: Tarım, ürünü sunmakta; kültür ise tarihi ve otantikliği sağlamaktadır. Turizm altyapısı ve hizmetleri de bu etkileşimi destekleyici rol üstlenmektedir. Tüm bu unsurlar gastronomi turizmi altında buluşmakta ve bölgesel bir çekiciliğe sahip olan turizm çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Deveci vd., 2013; Birdir ve Akgöl, 2015).

Gastronomi turizmi, sürdürülebilir turizm yaklaşımını desteklemektedir. Yerel ürünlerin veya bunlardan yapılan yemeklerin korunmasına ve envanterinin tutulmasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla yerel değerlerin korunması ve geliştirilmesiyle bölge ve/veya yöreye katkı sunmaktadır (Deveci vd., 2013).

1.2.4 Yayla Turizmi

Turizmin sürdürülebilirliği, turizm amaçlı kullanılan kaynakların korunması ve geliştirilmesi temeline oturmuştur. Doğaya/çevreye olan duyarlılığın artmasıyla, turizm sektöründe de duyarlılık artmış ve kaynakları tüketmeden kullanan alternatif turizm çeşitlerine karşı bir yönelme görülmüştür (Bekdemir ve Uzun, 2017).

Bakırcı (1992)'ye göre; insanların yaşadıkları yerlerden geçici olarak ayrılıp yaylalara giderek, orada konaklamaları ve günlük gereksinimlerini buralardan karşılamaları alternatif bir turizm hareketi olarak ortaya çıkmıştır (Mısırlı ve Dağıstan, 2017). Yaylalardaki doğal ortam, yapılan etkinlikler ve yaylada yaşama dayalı kültürel yapı orada yaşamayan insanların da ilgisini çekmiştir. Onlara farklı gelen bu yaşama dâhil olma istekleri sonucunda yayla turizmi kavramı doğmuştur (Mısırlı ve Dağıstan, 2017; KTB, 2018).

Sahip oldukları az bozulmuş doğal yapı ve sessiz-sakin yaşam ortamı ile sunduğu geleneksel yaşam kültürü yaylaların cazibesini artırmaktadır. Buraları turistik cazibe merkezleri haline getirerek tercih edilir kılmaktadır (Doğanay, 2011). Yayla turizmi; kentlerin gürültüsünden ve kirliliğinden uzak, doğal güzelliklere sahip alanların, büyük şehirlerde yaşayan insanlar tarafından tercih edilmeleri sonucu gelişmiştir (Ahipaşaoğlu ve Çeltek, 2006).

Yaylalar, özgün doğal yapılarının dışında kültürel kimlikleriyle de ilgi çekerek turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Bu potansiyel; doğa yürüyüşleri, kış sporları, kano-rafting, çim kayağı vb. aktivitelerle desteklenerek sürdürülebilir turizm uygulamalarına katkı sağlamaktadır (Beyhan, 2004).

Türkler için yaylalar önemli bir yere sahiptir. Yaylaya farklı amaçlarla çıkılmaktadır (KTB, 2018). Türklerin eski çağlardan süregelen ve yerleşik hayata geçinceye kadar devam eden göçebe hayatı içerisinde yer alan, doğa ile bütünleşik ve sağlıklı bir yaşam şeklidir (Beyhan, 2004).

Yayla kültürü, yaylada geçirilen zaman içinde doğa ve insan etkileşimi açısından devam ettirilmesi önemli bir olgudur. Yaylaya çıkmak, Türk kültüründe farklı anlamlara sahip olup bölgelere göre farklılık göstermektedir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da hayvan otlatmak için, Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Karadeniz'de ise hayvancılığın yanı sıra yazın serin yer arayışıyla tercih edilmektedir (Beyhan, 2004). Yaylalarda, yaz mevsiminde insanların geçici olarak konakladığı ve yaşamını devam ettirdiği dönemlik kırsal yerleşim alanlarıdır. Mısırlı ve Dağıstan'a (2017) göre yaylalar, genellikle köy veya kasaba gibi topluluklara tahsis edilmiştir.

Yaylalar, Haziran ayı başlarından Eylül ya da Ekim aylarına kadar, sakinliği ve serinliği nedeniyle gidilen, hayvanları otlatmaya ve kışlık ot ihtiyaçlarını toplamaya imkân sağlayan, yüksek bölgelerde konumlanmış yerlerdir (Beyhan, 2004; Ahıpaşaoğlu ve Çeltek, 2006; Pekin, 2011; Haberal, 2015).

Yaylacılık, genellikle hayvancılığa dayalı mevsimlik bir harekettir. İnsanlar yaylalara göçerek, orada bir süre kalmakta ve ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Aklıbaşında, 2013; Mısırlı ve Dağıstan, 2017). Güz ayları geldiğinde havaların da soğumasıyla, kalıcı yerleşimlerine (köylerine) inmektedirler (Bekdemir ve Uzun, 2017). Buralar, yaylalardaki yaşamı gören ve katılmak isteyen turistler için de cazip hale gelmektedir.

Tapur'a (2009) göre; Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan itibaren eğitim, altyapı ve ulaşım hizmetlerinin gelişmesi sonucunda sanayileşme artmıştır. Buna bağlı olarak, kentleşmede önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler paralelinde, yaylacılık da etkilenmiş ve yaylalarda fonksiyonel değişiklikler meydana gelmiştir. Hayvancılıkla uğraşılan yaylaların çoğunda, hayvancılığın önem kaybetmesi nedeniyle yaylacılığın fonksiyon değiştirdiği, dinlenme ve rekreasyon amaçlı yaylacılığın gelişmeye başladığı görülmektedir (Koca, 1995; Mısırlı ve Dağıstan, 2017).

1.2.5 İnanç Turizmi

Turizm, ülkemiz için gün geçtikçe önem kazanmakta ve doğal-kültürel kaynaklar üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla turizm çeşitlerine yönelme görülmektedir. Atalay (2000)'e göre; turizmin çeşitliliği yapılacak faaliyetin amacına göre değişmektedir (İbret vd., 2015). Çelik (2008)'e göre; ülke tanıtımına da katkısı olan inanç turizmi, turizm çeşitlerinden biridir. Ülkemiz, inanç turizmi bakımından zengin bir coğrafyaya ve kültüre sahiptir (Sağlık vd., 2012).

Türkiye’de inanç turizmine yönelik bazı faaliyetlerin yapılması için hazırlık çalışmaları 1995 yılında başlamıştır. 1995-1998 yılları arasında inanç turizmi turları düzenlenmeye başlanmış; konuya ilişkin çalışmalar yürüten uzmanlar, tur operatörleri ve basın mensupları bunlara katılım göstermiştir. Ayrıca, inanç turizmi konusu yerel yönetimlerin ve üniversitelerin de dâhil olduğu çeşitli çalışmalarla tanıtılmaya başlanmıştır (Sargın, 2006; Sever, 2016).

İnanç turizmi, belirli inançlara sahip insanların bu inançlarına yönelik alanlara seyahat ettiği turizm şeklidir. Dünya İnanç Turizmi Derneği, dünyanın her yerinden 300 milyon insanın her yıl inanç turizmine katıldığını belirtmektedir (Hanandeh, 2013).

Kutsal yerlerin ilgili dine mensup turistler tarafından ziyaret edilmesi ve turizm olgusu çerçevesinde değerlendirilmesini inanç turizmi olarak tanımlanmak mümkündür (Sargın, 2006; Kaynak ve Karabulut, 2016). Tunç ve Saç (1998)'e göre; bu tanımın yanı sıra, dini inançları tatmin etmek amacıyla yapılan seyahatler de inanç turizmi kavramına dâhil edilebilmektedir (Sağlık vd., 2012). Turizm akademisyenlerine göre; inanç turizmine katılan bireyler doğayı takdir etme, eğitim ve kültürel zenginleşme gibi nedenlerle kutsal yerleri ziyaret etmektedir (Terzidou vd., 2018).

Çelik'e (2008)'e göre inanç turizmi genel olarak, “insanların sürekli ikamet ettikleri, çalıştıkları ve günlük ihtiyaçlarını karşıladıkları yerler dışında kalan inanç çekim merkezlerine yaptıkları seyahat ve bu seyahat sırasında ihtiyaç duydukları turizm hizmetleri ve geçici konaklamaları nedeniyle ortaya çıkan olaylar ve ilişkilerin bütünüdür” şeklinde tanımlanmaktadır (Sağlık vd., 2012).

İnanç turizmi için potansiyele sahip alanların iyileştirilmesi ve geliştirilmesiyle, turizm gelirleri daha geniş kitlelere hitap edecektir. Böylelikle; kırsal alanlarda yaşayan ve çevresel/fiziksel, sosyal veya ekonomik anlamda birçok sorunu olan bireyler bu turizm faaliyetlerinden faydalanmış olacaktır (Sargın, 2006). Mevcut potansiyeli değerlendirmek adına, inanç

turizmine kaynak oluşturacak alanlar kültürel ve ekonomik açıdan öneme sahiptir (Yılmaz ve Yılmaz, 1998).

Özgüç (2003)'e göre inanç, alınıp satılabilecek bir ürün olmamakla birlikte; insanlar, manevi tatmine ulaşmak amacıyla seyahat etmektedir. İnanç turizmi potansiyeline sahip alanlar, inananların yanı sıra bu yerleri merak edenler tarafından da ziyaret edilmektedir. Küçükaltan (1992)'ye göre; günümüz şartları bu seyahatleri kolaylaştırmaktadır. Teknolojinin de gelişmesiyle, ulaşım ve haberleşme olanakları iyileştirildiğinden inanç turizmi daha geniş kitlelere hitap etmektedir (Sargin, 2006).

Dini inançların karşılanması temeline oturan inanç turizmi, dünya barışı ve kültürlerarası iletişimin gelişmesine katkı sunmaktadır (Sever, 2016). Bir diğer avantajı ise inanç turizminin yıl boyunca yapılabilmesidir (Okuyucu ve Somuncu, 2013).

1.3 Kültürel Peyzaj

Kültürel peyzaj kavramı, farklı şekillerde yorumlanmakla birlikte (Mrda ve Bojanić Obad Šćitaroci, 2016) arazi kullanımının ve mekânsal yapının değişen toplumsal taleplere daha iyi adapte olması için yeniden organize edilmesinin sonucu olarak değerlendirilmektedir (Antrop, 2005). Kültürel peyzajlar, tarihi yerleşimleri de içeren kentsel veya kırsal alanları kapsamaktadır (Mrda ve Bojanić Obad Šćitaroci, 2016).

Fowler (2002) yapmış olduğu çalışmasında; UNESCO Dünya Kültürel Mirası Komitesi tarafından hazırlanan rehberde kültürel peyzajın; “doğa ve insanın ortak çalışmasının yansıtılması” şeklinde ifade edildiğini ve kültürel peyzajdan kültürel etkilerle oluşmuş (Bekdemir, 2010; Erduran Nemutlu vd., 2015) alanlar olarak bahsedildiğini bildirmektedir. Rehberde; ülkelerin eğitim, bilim, iletişim, sağlık, çevre ve turizm politikaları ile kültürü birleştirmelerinin gerekliliği vurgulanmakta ve kültürün kalkınmada önemli bir role sahip olduğu üzerinde durulmaktadır. UNESCO'ya göre; kültürel peyzajların korunması ile gelecek kuşaklar için kimlikli yaşam ortamları oluşturulmakta ve yaşam kalitesinin artırılması sağlanabilmektedir (Bekdemir, 2010).

Madran ve Özgönül (2005) kültürel peyzajın; insan topluluğunun evrimini, yer ve zaman içindeki davranış biçimlerini ve yerleşimini anlatan doğal elemanların ve insanların farklı bileşimleri tarafından biçimlendirildiğini ifade etmektedir. Bu özelliğiyle kültürel peyzaj; içinde barındırdığı somut-soyut tüm bileşenleri ile birlikte geniş bir mirası kapsamaktadır. İnsanoğlunun doğanın bir parçası olduğu düşüncesi kültürel peyzaj kavramının ortaya çıkışında etkili olmuştur (Çöteli, 2012).

Kültürel peyzaj; fiziksel çevreye zaman içinde şekil vererek ve günümüz peyzajlarını oluşturan doğa ve kültür arasındaki ilişkiler sonucunda oluşmuştur (Akpınar, 2007; Bekdemir, 2010; Erduran Nemutlu, 2017). Kaya (2002), kültürel peyzaj öğelerinin bulunduğu alanlardaki en önemli turistik ürün olduklarını belirtmektedir. Bu öğeler, turizmin gelişimini sağlarken yerel halk da bu gelişimden etkilenmektedir. Aas ve diğerlerine (2005) göre ise kültürel peyzajın sağladığı ekonomik fırsatlara karşın peyzajda bozulma tehdidi altında olabilmektedir. Peyzajın korunması ve söz konusu tehditlere karşı gerekli önlemlerin alınması ilgili paydaşlar arasında kurulacak iletişim ve işbirliğine bağlıdır (Varnacı Uzun ve Somuncu, 2011). Yerel halk da bu paydaşlardan biridir. Krannich vd. (2011)'e göre; yerel toplulukların ihtiyaçları, ilgi alanları ve davranışları peyzaj planlama ve yönetimi çalışmalarında karar verme stratejilerine dâhil edilmelidir.

Kültürel peyzaj öğeleri değerlendirilirken, her bölgenin kendi iç dinamikleri ve sosyal yapıları göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun nedeni her bölgenin, farklı doğal özelliklere sahip olması ve ekonomik yapılarının birbirinden farklılaşarak ayrılmasıdır (Erduran Nemutlu, 2017). Rapoport (2004)'e göre, peyzaj insanlar tarafından değiştirildiği ölçüde kültürel peyzaj niteliği kazanmaktadır. Tarımın başlamasından sonra insanlar tarafından peyzajlara belirgin bir şekilde müdahale olmuştur. Değişimin derecesinde farklılık olsa da bu oluşumların tümü kültürel peyzajdır. Bu durum; yıllar boyu süren ve birbirinden haberi olmayan ve bağımsız hareket eden birçok kişinin kararları sonucu oluşmaktadır (Özsüle, 2005).

Sauer'e (1925) göre, kültürel peyzaj kültürel bir grup tarafından doğal peyzajdan geliştirilerek popüler hale getirilmiştir. Kültür, doğal bileşenlerin araç ve kültürel peyzajın ise sonuç olduğu bir çatıdır (Wu, 2010). Peyzajı oluşturan bileşenler abiyotik (fiziksel), biyotik ve kültürel bileşenler olarak üç grupta incelenmekteyken kültürel peyzaj bileşenleri; yerleşim alanları, tarım alanları, ulaşım, tarihi ve arkeolojik alanlar, geleneksel kültür ve özellikleri, mekân duygusu, diğer insan yapımı elemanlar (elektrik hatları vb.) olarak belirlenmiştir. Peyzajların sınıflandırılmasında ise kültürel peyzaj; kırsal ve kentsel peyzaj olarak ikiye ayrılmaktadır (Çetinkaya ve Uzun, 2014).

Çalışmada; kırsal peyzaj kimliği, kültürel peyzaj bileşenleriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir. Kültürel peyzaj bileşenleri; “Yerleşim Alanları”, “Tarım Alanları”, “Tarihi ve Arkeolojik Öğeler”, “Geleneksel Kültür Öğeleri” ve “Ulaşım” olmak üzere 5 ana başlık altında toplanmıştır.

Çetinkaya ve Uzun (2014), *Peyzaj Planlama* isimli çalışmalarında peyzajı oluşturan bileşenleri abiyotik, biyotik ve kültürel olmak üzere 3 grupta toplamıştır. Bunlardan kültürel peyzaj bileşenleri; yerleşim alanları,

tarım alanları, ulaşım, tarihi ve arkeolojik alanlar, geleneksel kültür ve özellikleri, mekân duygusu ve diğer insan yapımı elemanlar olarak alt maddelere ayrılmıştır. Araştırmada kullanılacak ve değerlendirilecek kültürel peyzaj bileşenleri Çetinkaya ve Uzun'un (2014)'ün bu çalışması üzerinden detaylandırılıp gruplandırılarak Tablo 1.5'te verilmiştir.

Tablo 1.5: Kültürel peyzaj bileşenleri

Yerleşim Alanları	- Geleneksel Konut Dokusu	
	- Köy Meydanı	
	- Mezarlık	
Tarım Alanları	- Bitkisel Üretim	- Tarla Tarımı
		- Bahçe Tarımı
	- Hayvansal Üretim	- Küçükbaş Hayvancılık
		- Büyükbaş Hayvancılık
		- Kümes Hayvancılığı
	- Arıcılık	
Tarihi ve Arkeolojik Ögeleri	- Tarihi Yapı (Geleneksel sivil mimari örnekleri, çeşme, tümülüs, anıt ağaç, okul, cami, değirmen, han, hamam, köprü, değirmen, yatır vb.)	
	- Arkeolojik Kalıntı	
Geleneksel Kültür Ögeleri	- El Sanatları Atölyesi	
	- Fırın	
	- Çamaşırhane	
	- Samanlık-Ambar	
	- Şenlik Alanı	
Ulaşım	- Ana Bağlantı Yolu	
	- Köy İçi Bağlantı Yolu	

Kaynak: Çetinkaya ve Uzun, 2014'ten hareketle yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.4 Kırsal Peyzaj

Kırsal Peyzaj, Akdoğan (1975) tarafından insanların doğayı kentsel amaçlar dışında kullanmasıyla ortaya çıkan görünüm olarak tanımlanmıştır (Açıksöz ve Tanrıvermiş, 2000). Kırsal alanlar, kentsel ve doğal alanlar

arasında bir geçit ve aynı zamanda tampon bölge görevi üstlenmektedir (Açıksöz ve Tanrıvermiş, 2000; Çınar, 2007). Kırsal peyzaj, içinde yaşayan bireye huzur vermekte ve bireye kendini rahat hissettirmektedir. Bunun yanı sıra kırsal peyzaj, doğal ve kültürel varlıkların bir arada oluşturduğu görünümüdür. İnsan da bu görünümün bir parçasıdır ve tüm diğer varlıklarla bir uyum içindedir (Korkut vd., 2010). Kırsal peyzaj alanları, gelecek kuşaklara da yaşam hakkı tanımakta ve yaşamın devamlılığı için büyük önem taşımaktadır. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (EKİÖ), kırsal alanları tanımlarken nüfus yoğunluğunu temel almıştır. Bu tanımlamaya göre; nüfus yoğunluğu km² başına 150 kişinin altında olan alanlar kırsal alan olarak kabul edilmektedir (Güder, 2003; Aydınlı ve Çiftçi, 2015). EKİÖ, bu bölgeleri 3 gruba ayırmaktadır.

EKİÖ'nün yaptığı gruplamada;

- a) Nüfusunun %50'den fazlasının kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler, kırsallığı baskın bölgeler,
- b) Nüfusunun %15-50 arasının kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler, önemli ölçüde kırsal bölgeler,
- c) Nüfusunun %15'inden azının kırsal alanlarda yaşadığı bölgeler ise kentselliği baskın bölgeler olarak sınıflandırılmaktadır (Güder, 2003).

Doğa ve kültürün etkileşimiyle oluşan kırsal yerleşimlerde, gelenek ve görenekler yaşatılmaktadır. Nesilden nesile aktarılan yerel kırsal kimlik için doğa ve kültürün birlikte yorumlanması önemlidir. Kırsal alanlarda; doğal yaşam alanları, yapılaşmış yaşam alanlarından daha baskındır. Özgün değere sahip bu tür kırsal alanların korunması ve yönetilmesi için stratejiler geliştirilirken; doğa ve kültürün karşılıklı etkileşimi göz önünde bulundurulmalıdır. Belirlenen koruma stratejileri yalnızca fiziksel boyutta kalmamalıdır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2006; Kayın, 2012). Kırsal alanlar, sahip oldukları kimlik özelliklerini kaybetmeden günümüze taşıdıkları takdirde geçmişe ait bilgiler vermektedir. Kırsal yerleşimlerin peyzaj özelliklerinin korunması ve geliştirilmesi, yerleşimin her boyutunun değerlendirilmesiyle mümkündür (Köse ve Şahin, 2017).

Kırsal yerleşimler buldukları doğal peyzaj unsurları ve karakteriyle şekillenerek özgün bir değer kazanmaktadır (Eminağaoğlu ve Çevik, 2006). Kırsal alanlarda doğa ve yerleşmelerin birlikte oluşturduğu kompozisyon yerel kimlik için etkili bir görünüm oluşturmaktadır (Eminağaoğlu, 2004). Kırsal alanlarda gerçekleşen değişimler, sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamdaki - özellikle kentlerde oluşan - değişimlerden ayrı düşünülmemelidir (Urry, 1999).

Koç ve Şahin (1999)'a göre; kentsel amaçlar dışındaki faaliyetlerin gerçekleştirildiği alanların görünümü, kırsal peyzaj olarak tanımlanmaktadır. İnsanlar doğayı sanayi amacıyla, tarımsal veya rekreasyonel amaçlarla kullanabilmektedir. İnsanların doğayla karşılıklı ilişkileri, gerçekleştirdikleri faaliyetlerin amaçlarına göre denge bakımından farklılık göstermektedir (Köse ve Şahin, 2017).

McCool vd. (2007)'ye göre; kırsal alanlara, herhangi bir aktiviteyi farklı altyapılarla yapmak isteyen kullanıcılara olanak sağlamakta olan Rekreasyonel Olanak Dağılımı (ROD) Yöntemi'nin sınıflandırmasında da yer verilmektedir. Bu sınıflandırmaya ve rekreasyonel olanaklara göre aktivite yapılabilecek alanlar; doğal, yarı doğal-yol bulunmayan, yarı doğal-yol bulunan, yol bulunan-doğal, kırsal ve kentsel olmak üzere 6 sınıfta gruplanmaktadır. Aukerman ve Haas (2011) tarafından ise; ROD yöntemi sulak alanlar için Su ve Arazi Rekreasyon Olanak Dağılımı (SAROD) Yöntemi olarak geliştirilmiştir. Bu kapsamda olanak sınıflarını; kentsel, yarı kentsel, gelişmiş kırsal, doğala yakın kırsal, yarı doğal, doğal olmak üzere 6 gruba ayırmıştır (Aşıkkutlu, 2013).

Cloke vd. (2006) çalışmalarında kırsallık kavramını işlevsellik, sosyal yapı ve ekonomik açıdan olmak üzere 3 farklı çerçevede değerlendirmiştir:

- Kırsallığın işlevselliği, alanın kullanım şekli ve yörenin yerleşim yapısına göre değerlendirilmektedir.
- Kırsallığın sosyal yapısı kapsamında, o kırsal alanın sosyo-kültürel yapısı değerlendirilmektedir. Kırsal alanlar genellikle farklı sosyo-kültürel değerlerin görüldüğü bir yapıya sahiptir.
- Ekonomik kapsamda, o yöredeki siyasi yapı ve üretim modelinin farklılığı değerlendirilmektedir (Kuşat, 2014).

1.5 Kimlik

TDK Büyük Türkçe Sözlük'te kimlik sözcüğünün "1. Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü. 2. Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, kimlik belgesi, tanıtma kartı, hüviyet. 3. Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü." olarak tanımlandığı görülmektedir (TDK, 2014).

Kimlik, toplumun temel sorunlarından biri olarak sosyolojinin temel konularından biridir. Bununla birlikte felsefik boyutlu bir kavramdır. Ayata (1993), Gökçe (1993), Kongar (2002), Uğur (2004) çalışmalarında; sosyal hayatta sürekli kimlik sorunlarından, kimlik değişimlerinden, arayışlarından

ve bunalımlarından, etnik ve aydın kimlikten, köy ve kent kimliğinden, toplumsal kimlikten vb. bahsetmekte ve bu kavramları tartışmaktadır (Duran, 2011).

Süreç içinde insanın sahip olduğu potansiyeliyle beraber değişen ve değişmeyen özelliklerin tümü Birkök (1994) tarafından kimlik olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda kimlik, biyolojik olmaktan çok, sosyal bir yapıdır (Tacar, 1996). Kimliğin daha çok topluma dönük sosyal bir olgu olduğu da savunulmaktadır (Beyhan ve Ünügür, 2005). Bir diğer ifade ile kimlik, özneyi tanımlamak için gerekli olan öğelerin bütünü ve bunlara ek olarak, “aynılık” durumuyla ilgili olduğu kadar içten gelen bir duygu şeklinde tanımlanmaktadır (Tacar, 1996). Genel bir tanımlamayla Ertürk (1996) kimliği, doğadaki herhangi bir canlıyı veya objeyi diğerlerinden ayıran, onun tüm duyularla algılanmasını sağlayan, kendine özgü olma durumu olarak tanımlamakta ve yapılan diğer tanımlarda olduğu gibi kimliğin kültürel ve sosyal bir olgu olduğunu vurgulamaktadır.

Kültür bir kimlik ögesi olarak, toplumun gelenek ve göreneğini, yaşam şeklini, âdet ve alışkanlıklarının tümünü bir arada barındırmaktadır. Bir toplumun kültür düzeyi, toplumu oluşturan bireylerin yarattığı yaşam alanının kimliğini (Cengiz Gökçe ve Açıksöz, 2014) belirlemekte ve yönlendirmekte etken olarak görev yapmaktadır (Beyhan ve Ünügür, 2005).

İlgın ve Hacıhasanoğlu (2006) çalışmasında kimliği; “Bireysel Kimlik”, “Toplumsal Kimlik” ve “Yapısal Çevre Kimliği” olmak üzere 3 farklı başlık altında ele alırken, Beyhan (2004) kimliği; “Bireysel Kimlik”, “Grup Kimliği”, “Toplumsal Kimlik” ve “Ulusal Kimlik” olmak üzere 4 başlık altında incelemiştir. Ulusal kimliğin alt başlığı olan Çevresel Kimlik ise; kendi içinde kentsel, mimarî ve mekânsal olarak ayrılmıştır.

Mekânsal kimlik, bireyin içinde yaşadığı çevreyi algılamasına bağlı olarak sahip olduğu kimlik altyapısıdır (Ertürk, 1996). Lynch (1984)’e göre; mekân kimliği, o mekânı kullanan kişilerin, grupların, toplulukların sosyo-kültürel yapılarına, yaşantılarına, alışkanlıklarına bağlı olarak değişmektedir. Kişiler mekânı özelleştirerek mekâna kendilerinden bir benlik katarlar. Böylece mekânlar kişiselleştirilir (Beyhan, 2004). Mekânsal kimliği, kentsel kimlik ve kırsal kimlik olarak 2’ye ayırmak mümkündür.

Linzer (2003)’e göre; kırsal mekânlar nüfus sayısı fazla olmayan ve doğala yakın alanlardır. Kırsal alanlarda düşük yapılaşma yoğunluğu gözlemlenmektedir. Bu alanlardaki düşük yoğunluğa karşın bu alanlarda yaşayan bireyler arasında yoğun ilişkiler görülmektedir (Eminağaoğlu, 2004). Kırsal alanlar; kültürel desenin ve doğal değerlerin korunması açısından önem taşıyan çok yönlü mekânlardır (Özhancı ve Yılmaz, 2017).

Kırsal alanların sahip olduğu fiziksel ve kültürel özellikler kırsal kimliği oluşturmaktadır. Kimliğin oluşumu için bu özelliklerin devamlılığı gerekmektedir. Ayrıca geçmişten günümüze gelen değerlerin korunarak geleceğe taşınması önemlidir. Kırsal alanlarda yaşayan bireyler bu alanların sahip olduğu özellikleri benimserken o alanlar da içinde yaşayan bireylerden etkilenmektedir. Dolayısıyla mekânlar içinde barındırdığı bireylerle doğrudan etkileşim içindedir. Bireyler kendilerini yaşadıkları alana ait hissetmekte ve alanın kimliğini taşımaktadır.

Çalışma kapsamında kimliğin; bireysel, toplumsal ve mekânsal kimlik olmak üzere 3'e ayrıldığı, mekânsal kimliğin ise kentsel kimlik ve kırsal kimlik olmak üzere 2 alt başlık halinde değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir.

1.6 Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi

Kültür ve planlama birbirinden bağımsız düşünülmemesi gereken ve birbiriyle bütünleşmiş kavramlardır. Bu kavramların tek başlarına toplumun tüm bu karmaşıklığını yansıtması mümkün değildir. Planlamada, kültürün sentezlenmesi gerekmektedir. Planlama, çevre ve toplum arasındaki ilişkilerin keşfine ve dile getirilmesine katkıda bulunmaya hizmet etmelidir (Young, 2006). Turizm planlamasının da dâhil olduğu planlama çalışmaları, toplumun sahip olduğu kültürel yapıyı ve buna bağlı olarak oluşturdukları kimliği dikkate almalıdır.

Turizm ve içinde yaşadığımız doğal, kültürel yaşam alanları; turizmin dünya üzerinde ortaya çıkışından itibaren karşılıklı etkileşim içindedir. Turistik eylemlerin temelinde, farklı doğal ve kültürel alanları görme isteği bulunmaktadır. Bu bağlamda yaşam alanları turizmin varlık nedeni olarak kabul edilebilmektedir. Başka bir deyişle, iyi korunmuş doğal ve kültürel alanlar turizmin ana sermayesi durumundadır (Kalem, 2001).

Doğal ve kültürel bileşenleriyle peyzaj, turizm ile yakından ilişkilidir. Turizmin sürekliliğini sağlamada doğal ve kültürel kaynakların korunması, geliştirilmesi gerekmektedir. Doğal ve kültürel değerlerin geliştirilmesinde turizm önemli bir araçtır (Uslu ve Kiper, 2006).

Turizm önemli bir gelir kaynağı olmakla birlikte herkese doğrudan fayda sağlamamaktadır. Köklü geleneksel değerlerin yıkılışı, artan arazi rantı ve hayat pahalılığı turizmin belli başlı olumsuz sosyo-ekonomik etkilerindedir. Büyük kuruluşlar tarafından yerel bağlantısı olmadan yapılan turizm yatırımları, kârın söz konusu alanın dışına çıkarılması nedeniyle çoğunlukla yerel ekonomiye belirgin bir katkı sağlamamaktadır (Kalem, 2001).

Turizm, mevcut olumsuz etkilerine karşın yerel kimliğin öne çıkarılmasını mümkün kılabilmektedir. Kültürel çeşitliliğin ve özgünlüğün korunması için bir çeşit araç niteliğindedir. Çünkü kültür turizmi, büyük oranda yerel kimliğe ve özgünlüğe dayanmaktadır. Turizm, yerel kalkınmanın sağlanmasında ve yerel halkın yaşam kalitesini artırmada olumlu etkilere sahiptir. Ayrıca bu durum; yerel halkın kendi kültürel kaynaklarından dolayı gurur duymasını, bu kaynakların geliştirilmesi ve korunması için katılımında bulunmasını desteklemektedir (Uslu ve Kiper, 2006). Böylelikle yerel halkın aidiyet duygusu da pekişmiş olur. Kültürler, tarihsel süreçler boyunca biçimlenmiş yaşam tasarımlarıdır (Billington vd., 2013).

Mellinger (1994) turizm ve kimlik kavramlarını, turist tercihlerinde yerel kültür ve kimlik arayışlarının ön plana çıkmaya başlamasıyla ilişkilendirmektedir. Turistlerin gittikleri yerlerde sahip olduğu değerleri kaybetmemiş ve turizmden dolayı diğer kültürlerin etkisinde kalarak bozulmalara uğramamış bir yerli kültür ve kimlik unsurunu tercih etmekte ve aramakta olduklarını savunmaktadır. Dolayısıyla turizmde kültür ve kimlik olguları, yükselen değerler olarak ön plana çıkmaktadır.

Hichcock (1999) da sürdürülebilir turizmin sağlanmasında kültür ve kimlik sorununun önemli olduğunu savunmaktadır. Bu bakımdan turizm destinasyonlarında yaşayan ve çalışanların ya da yerel halkın kendilerine özgü kültürlerini ve kimliklerini korumaları turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için önemlidir. Aksi takdirde, turizm o yöreye özgü kimliğin ve değerlerin kaybolmasına ve/veya değişmesine neden olmaktadır. Bununla birlikte; ticarileştirme, standartlaştırma, otantik özelliklerin ve özgünlüğün kaybolmaya başlaması ve turistlerin taleplerinin benimsenmesi gibi sonuçları doğurmaktadır.

Du Cluzeau (2000)'in bildirdiğine göre, WTO yabancı turistlerin % 37'sinin kültür amaçlı seyahat ettiğini belirtmektedir. Kültür genel bir tema olmakla birlikte, tüm turist gruplarının belirli bir bölümünü kendine çekerek turizm etkinliklerini etkilemektedir. Lea (2001) de turizmin, kültürel bir etkileşim olduğunu ve daha önce de bahsedildiği gibi olumlu-olumsuz sonuçlara neden olduğunu belirtmektedir (Öter ve Özdoğan, 2005).

Turizmin kırsal alanlarda yoğunlaşması, araştırmacıların bazıları için yerel kültürler ve özgünlük için tehdit unsuruyken, bu düşüncenin tersini savunan araştırmacılar da bulunmaktadır. Onlara göre turizm, yerel kültürlerin korunması ve geliştirilmesinde önemlidir. Araştırmacıların bazısına göre; modern toplumlarda gittikçe sıradanlaşan ve özgünlüğünü kaybeden kırsal alanlarda turizm nedeniyle farkındalığın arttığı görülmektedir. Yerel kimliğin sürdürülebilirliğinin sağlanarak canlandırılmasında ise turizm önemli bir

rol üstlenmektedir (Uslu ve Kiper, 2006). Tüm bu bilgiler ışığında; kırsal alanların sahip oldukları peyzaj özellikleri, yerel yaşam şekilleri ve özgün yapıları ile turizm etkinlikleri için cazip noktalar olduğu söylenebilir.

1.7 Zihin Haritası Kavramı ve Oluşturulması

Zihinsel imgeleme, karmaşık çözüm arayışında modellerin inşası ve uyarlanması için gerekli bilişsel bir süreçtir (Kara, 2012). Zihin haritası, zihinlerdeki algının grafik gösterimidir. Zihinsel algı, düşünülen ve fikir üretilen bir süreçtir. Zihinsel algının bir gösterim şekli olan zihin haritası, içeride neler olduğunu yansıtan bir aynadır. Zihin haritası; görsel ve grafik olarak bütüncül düşünmeye yarayan bir araçtır. Özellikle hafıza, yaratıcılık, öğrenme ve her türlü beyin işlevine uygun olduğu düşünülmektedir (Buzan ve Buzan, 2015).

Kimlik ve mekân kavramları birlikte düşünülmesi gereken kavramlardır. Her mekânın kendine özgü bir kimliği vardır. Bu mekânsal kimliklerin de ait olduğu seçilmiş bir alan bulunmaktadır (Göregenli vd., 2013). Bireyin mekânı değişiklikler karşısında algılama yeteneği farklı olacağından bir mekânın anlamı farklı kişiler tarafından farklı algılanabilmektedir (Beyhan, 2004).

Kimliğin mekânsal olarak algılanmasında kullanılan araçlardan biri olarak, zihin haritaları karşımıza çıkmaktadır. Zihin haritaları bireylerde, içinde yaşadıkları mekâna ait oluşan algıları yansıtmaktadır.

Siebert (2001), zihin haritaları aracılığıyla; bilinenin yanı sıra bilinmeyen de tespit edilebileceğini savunmaktadır (Ghioca, 2014). Göregenli vd. (2013) çalışmalarında, zihin haritalarının coğrafi haritalardan farklı olduğunu ve gerçek mekânı birebir yansıtmadığını belirtmişlerdir. Zihin haritaları, insanların yaşadıkları fiziksel yaşam ortamına ilişkin zihinlerinde oluşturdukları simgelerin bütünü olarak ifade edilmiştir.

İnsanların mekânsal davranışlarında görülen etki-tepki bağlantılarının, zihin haritalarının temelini oluşturduğu düşünülmektedir. Zihin haritası, herhangi bir mekânsal davranış stratejisini belirlemek ve uygulamak için kullanılmaktadır (Downs ve Stea, 2011). Tversky (1993)'e göre zihin haritaları, toplum tarafından çevrenin zihinsel temsiline ilişkin bir metafor olarak tanımlanmaktadır. Ianoş (2004) ise zihin haritalarının; çekici, itici ve/veya doğal alanların belirlenmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir (Ghioca, 2014).

Zihin haritaları uzmanlar, yetkililer, yararlanıcılar ve kanunlar arasında; görüş ayrılığı, çıkarlar vb. gibi çeşitli konularda karar verilmesi sürecinde

kullanılan bir araç olarak etkin rol oynamaktadır. Zihin haritası kavramı, bireylerin düşünce ve algılarının belirli bir yöne doğru yansımalarıdır. Böylelikle; gerçeğin bilgi, algı ve yorumlarının ölçümünün yapılabilmesi için bir barometre konumuna gelmiştir (Neacşu ve Negut, 2012).

Nae (2006)'ya göre zihin haritasında; bireylerin zihinsel yapıları, fikirleri ve kavramlar arasında kurduğu bağlantılar ile tercihleri yansıtılmaktadır. Zihin haritasının çevrenin algılanışındaki perspektif farklılıklarını da yansıttığını kabul eden çalışmalar bulunmaktadır (Ghioca, 2014). Gulliver (1908) zihin haritalarını; içinde yaşanılan alanların mekâna ilişkin fiziksel özelliklerinin bireylerin zihinlerindeki yansıması olarak tanımlamaktadır. Verilerin zihinde organize edilmesi, çalışmaların temelini oluşturmaktadır (Ülkeryıldız vd., 2009).

Zihin haritaları konusunda çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan, zihin haritalarının mekânsal olarak değerlendirildiği çalışmaların sayısında artış olduğu görülmektedir. Zihin haritaları kullanılarak mekân algısının değerlendirildiği çalışmaların ilk örnekleri Tümertekin (1978) tarafından; konuya ilişkin ilk uygulama ise Tunçel (2002) tarafından yapılmıştır (Tunçel, 2009).

Bilgin (1999)'a göre zihin haritaları (bilişsel haritalar), çevre psikolojisi ve mekânın algılanmasında klasik bir araçtır. Çevre/mekân-insan arasındaki ilişkinin algılanması, çevre psikolojisi ile doğrudan ilgilidir. Zihin haritaları, insanın yaşamını sürdürdüğü tüm mekânların algılanabilirliğinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Zihin haritalarının üç temele oturduğu söylenebilir. Bu temelerin ilkinin; içinde yaşanılan fiziksel mekân, ikincisinin bu mekânın bireylerde yarattığı algı ve sonuncusunun ise bu algıya ait harita olduğu kabul edilir (Çivi vd., 2012).

1.8 Model Kavramı ve Oluşturulması

TDK Büyük Türkçe Sözlük'te, model sözcüğünün; “1. Bir özelliği olan nesne veya kişi. 2. Biçim. 3. Örnek olmaya değer kimse veya şey, örnek, paradigma. 4. Tasarlanan ürünün tanıtım veya deneme amacıyla üretilen ilk örneği, prototip.” olarak açıklandığı görülmektedir (TDK, 2018c).

Model; gerçekte bir olayın veya sistemin soyutlanması, basitleştirilmesi ve kavramlaştırılmasıdır (Erden, 2012). Model kavramı; metin olarak tanımlanabildiği gibi geometrik şekillerle veya bir denklem ya da eşitlik halinde de tanımlanabilmektedir (Özdemir, 2007). Sözel olarak yapılan tanımlamaya kıyasla geometrik şekiller kullanılarak grafiksel olarak ifade edilen tanımlamalar genellikle daha etkili olmaktadır. Model kurulurken, üzerinde çalışılan örneklem ile eldeki verilerin birbiriyle orantılı olarak

en sade şekliyle tanımlanması amaçlanmaktadır. Modelin sade olması karmaşıklığın getireceği uyumsuzluğu ortadan kaldırmakta ve ifade edilmek istenen bilgiyi daha güçlü ve etkili bir şekilde açıklamaktadır (Everitt ve Dunn, 1991). Uytes'e (2003) göre; bu soyut model, kurgulanmak istenen sistemin mantıksal olarak ifadesidir ve sistemde anlatılan olayların ve öğelerin arasındaki ilişkileri tanımlamaktadır. Kurulan modelin gerçeğe uygunluğu, sistemin başarılı bir şekilde soyut olarak kurgulanmasıyla orantılıdır. Model kurulduktan sonra gerekli verilerin toplanmasına devam etmek mümkündür (Baldıran, 2004).

Hyman (1986)'ya göre model kavramı; teorik bilginin üzerine inşa edildiği soyutlama olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanımında ise; herhangi bir araştırma evreninin kapsadığı öğelerin karşılıklı ilişkilerinin anlaşılması ve konuya ilişkin olarak üst ölçekte çözümlerinin yapılabilmesi için oluşturulan ilişkiler yumağı olarak tanımlanmaktadır. Bu oluşum neden-sonuç ilişkisinin kurulması amacıyla da kullanılmaktadır. Teorik, matematiksel veya kavramsal nitelikli modellerin oluşturulduğu bilinmektedir. Model kavramı, Demir ve Acar'a (1992) göre ise yapılması düşünülen herhangi bir şeyin/işin üretimi sırasında yol gösterecek olan örneğin taklit edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu iki alandaki kullanımı birbirine benzemekle birlikte anlamsal olarak farklılık içermektedir (URL-1, 2016). Genel olarak modeller; sosyal anlamda ifade edilen gerçekliğin incelenmesi ve algılanabilmesi için sadeleştirilerek oluşturulmuş analitik çerçeveler olarak ifade edilebilir. Modeller mutlaka bir amaç doğrultusunda oluşturulmalıdır.

Batman ve Kınır'a (2006) ve Kaplan ve Norton'a (2007) göre; model farklı boyutlara sahip olmalı ve farklı boyutlarda değerlendirmeler yapmalıdır (Gençay, 2014). Gençay (2014), bu boyutlar arasında stratejiler ve hedeflerle uyumlu bir denge sağlanması gerektiğini belirtmektedir.

Beyhan ve Ünügür (2005) oluşturdukları sürdürülebilir turizm ve kimlik modelinde 4 farklı boyut benimsemişlerdir. Bunlar; ölçek, içerik, davranış ve zaman boyutlarıdır. Bu boyutların tümünün bütüncül olarak incelenmesiyle, süreçler sistematik olarak ortaya konulabilmekte ve çözümler yapılabilmektedir.

Model oluşturmaya yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde (Brouwer, 1987; Açiksöz, 2001; Beyhan, 2004; Beyhan ve Ünügür, 2005; Demir, 2006; Bahçe, 2009; Erbey vd., 2012; Kut, 2013; Beltekin vd., 2014; Gençay, 2014; Tuğun ve Kahraman, 2014; Keskin vd., 2015; Perera vd., 2015; Mrda ve Bojanić Obad Šćitaroci, 2016), modellerin farklı boyutlarının ortaya konulduğu ve değerlendirme sonucunda mutlaka izleme aşamasının olduğu görülmüştür.

Sürdürülebilirliğin 9 temel çalışma alanı üzerine kavramsal bir model oluşturmuş olan Tuğun ve Karaman (2014)'e göre; oluşturulan modelin benimsenmesinde ve anlaşılmasında, uygulama ve izleme mekanizmalarının etkin şekilde yürütülmesi önem taşımaktadır.

Modeller, yapılacak çalışmalara rehber olmaktadır (Bahçe, 2009). Olayları veya sistemi tanımlamaya yardımcı olan model, bir başka ifadeyle bir örnek türetmeye yardımcı olmaktadır. Modeller gerçekteki örneklerinin yerini alamamaktadır. Bununla birlikte; gerçek olay veya kurgulanmak istenen sistemin karmaşık yapısının, anlaşılabilir parçalara indirgenmesinde yardımcıdır (Erden, 2012). Olaylar, nesnelere ve durumlar bilimsel bir modelde yalnızca temsili olarak yer almaktadır. Sadece gerekli içerikleri bünyesinde barındırdığından gerçeğe göre daha sade ve basittir. Bu özelliğiyle üzerinde araştırma yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Modeller, gerçekte var olanları birbirleriyle ilişkilendirmek için kullanılmakta ve bu ilişkileri incelemeyi sağlamaktadır. Böylelikle geçmiş ve şimdiki zamanda yer alan olgular açıklığa kavuşmakta ve gelecekte ortaya çıkabilecek durumlar üzerinde tahmin yürütülmektedir. Bilimsel bir model 3 temel şekilde oluşturulmaktadır (URL-2, 2012):

- **Simgesel Model:** Gerçeklerin uygun özelliklerini gösteren bu modellere örnek olarak; yol haritaları, hava fotoğrafları gösterilebilir. Büyük ve küçük ölçeklerde olabileceği gibi anlaşılması en kolay modeldir.
- **Benzetim Modeli:** Modeller hazırlanırken bazen bazı özelliklerin vurgulanması gerekmektedir. Örneğin; haritalarda yükseltinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu özellik renk ve kontur çizgileri kullanılarak belirtilebilir. Benzetim modeli soyut ve geneldir.
- **Sembolik Model (Matematiksel Model):** Özelliklerin sembol kullanılarak ifade edildiği modellerdir. Sembolik modelin düzenlemeleri daha kolay yapılıdır. En soyut ve genel model sembolik modeldir (URL-2, 2012). Sembolik modeller oluşturulurken kullanılan semboller ve ilişki ifadelerinden bazıları Tablo 1.6'da verilmiştir.

Tablo 1.6: Modelleme yapılırken kullanılan ilişki ifadeleri

MODELLEME YAPILIRKEN KULLANILAN İLİŞKİ İFADELERİ

	- Kutular ; gözlenen ölçümleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Gözlemlenen ölçümlere aynı zamanda gösterge denmektedir.
	- Daireler ; teorik değişkenleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda gizli değişkenler, ölçümlenemeyen değişkenler ve yapılar olarak da adlandırılabilirlerdir.
	- Bu ok ; iki kutu veya daire arasındaki sebep-sonuç ilişkisini temsil etmektedir.
	- İki kutu veya iki daireyi ilişkilendiren bu ok , iki değişken arasındaki nedensel olmayan bir ilişkiyi temsil etmektedir.
	- Bir kutu veya daireden çıkmayan bu ok , bir ölçüm veya değişkene ait bir farkı temsil etmektedir.
	- Bu ok , iki fark arasındaki kovaryansı (iki bağımsız değişkenin birlikte değişimi) temsil etmektedir.

Kaynak: Geoffrey, 1997'den aktaran Özdemir, 2007.

Modelleme, bir sistemin soyut olarak kurgulanması ve ilgili verilerin sisteme dâhil edilerek uyarlanmasıyla gerçekleşmektedir (Uytes, 2016). Sistemin incelenmesi amacıyla o sistemin basit bir örneğinin yapılması anlamına gelen modelleme, kurgulanan gerçek sistemin yardımcısı ve basite indirgenmiş halidir. Sistemlerin karmaşıklığını çözümlenmede kullanılan etkili bir yöntemdir.

Sistemin modellenmesi sırasında farklı yönlerden değerlendirilmesi önemlidir. Değerlendirmeyi yapan kişi kendi ilgi alanına göre herhangi bir özelliği ön plana çıkarabileceği gibi birtakım özellikleri de göz ardı edebilir. Sonuç olarak; oluşan bu soyut yapı, onu kurgulayan kişinin sistemin özelliklerinden ilgilendiklerini göz önünde bulundurarak oluşturduğu bir modeldir. Fakat hiçbir modelin, gerçek sistemin özelliklerini tam olarak içermediği unutulmamalıdır (Erden, 2012).

Çalışma kapsamında oluşturulan “Kırsal Kimlik Koruma Modeli”; sürdürülebilirliğin 3 boyutuyla ele alınmaktadır. Bunlar; çevresel/fiziksel boyut, sosyo-kültürel boyut ve ekonomik boyuttur. Ancak, tüm bu boyutlarla değerlendirildiğinde modelin oluşturulma süreci bütüncül olarak ele alınmış olacaktır. Bu 3 boyutun temeline oturan kırsal kimlik koruma modeli, yapılan çalışmaların grafiksel olarak en sade şekilde ifade edilmesiyle oluşturulmuştur. Model tiplerinden Sembolik (matematiksel) Model tipine uygun olarak hazırlanan modelde kutular kullanılmıştır. Aşamalar arasında, karşılıklı sebep-sonuç ilişkisini ifade eden oklar kullanılarak ilişki kurulmuştur.

Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli

Bu çalışmada; araştırma konusunun belirlenmesinin ardından, çalışmada değerlendirilecek olan kültürel peyzaj bileşenleri belirlenerek tanımlanmıştır. Kültürel peyzaj bileşenleri ve turizm arasındaki ilişki doğrultusunda, kırsal kimliği korumak ve kırsal kimliğin sürdürülebilirliğini sağlamak için bir model oluşturulması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında çalışma yapılacak mahalle; mevcut turizm aktivitelerine ve mahallenin sahip olduğu turizm potansiyeline göre seçilmiştir. Mahallenin geleneksel kültür özelliklerini ve özgün yapısını koruyor olması bu seçimde etkili olmuştur.

2.1 Çalışma alanına ilişkin kısa bilgi

Çalışma; Nallıhan İlçesi'nde gerçekleştirilmiştir. İç Anadolu Bölgesi sınırında, Ankara'nın batısında yer alan Nallıhan, Ankara'ya bağlı bir ilçedir. Ankara-İstanbul arasındaki 1 No'lu devlet yolu üzerinde kurulu olan ilçe; Ankara, Bolu ve Eskişehir illeriyle çevrelenmiştir. Nallıhan 39° 70' - 40° 50' kuzey enlemleri ile 30° 70' - 32° 00' doğu boylamları arasında yer almaktadır. İl merkezine 162 km. mesafede olan İlçe'nin yüzölçümü 1.967 km², deniz seviyesinden yüksekliği 625 m.'dir (Nallıhan OİM, 2012).

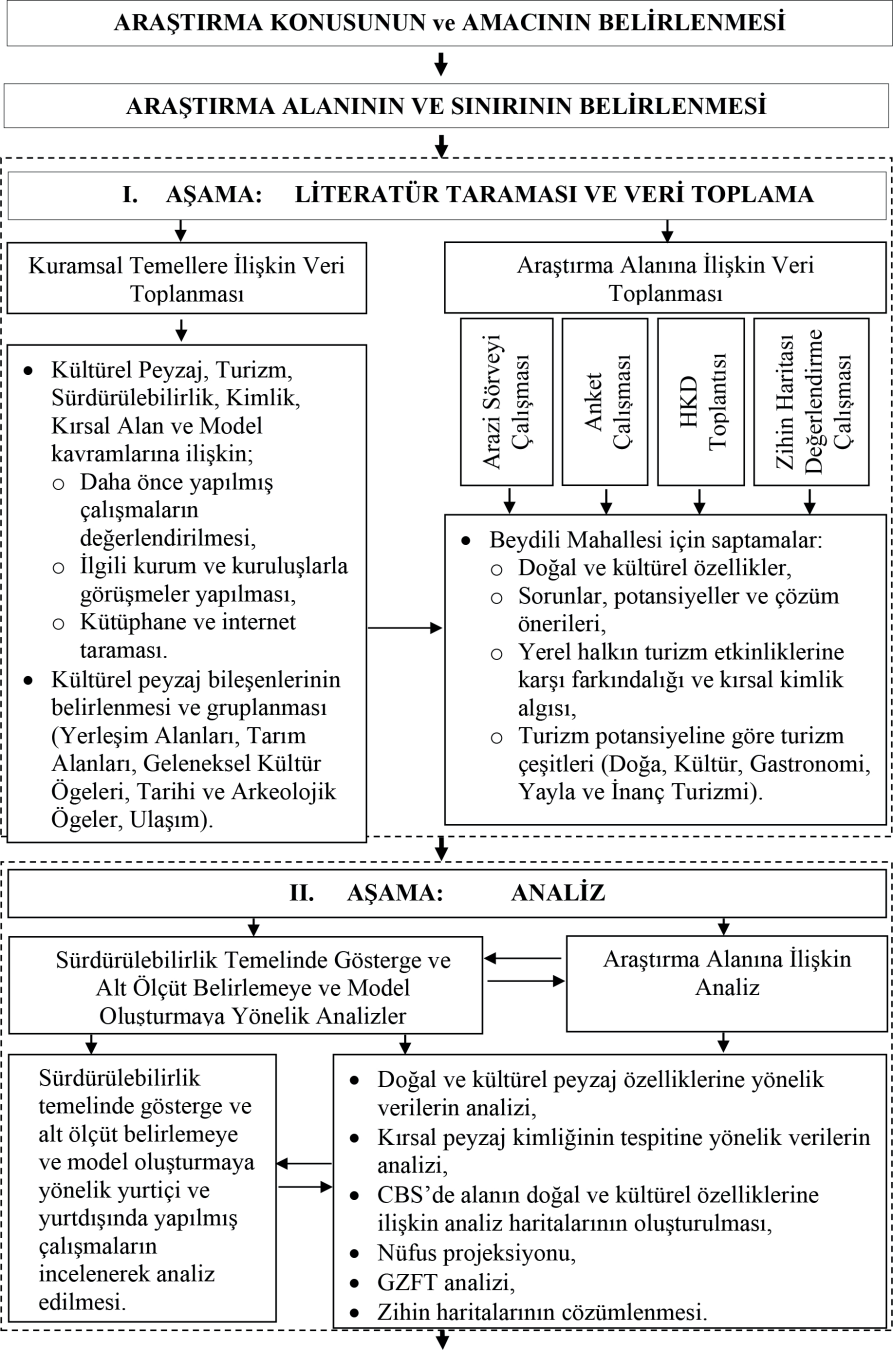
2012 yılında yayınlanan, 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"dan (Resmi Gazete, 2012) önce Nallıhan İlçesi; İlçe merkezinde 7 mahalle, Çayırhan Beldesi'nde 5 mahalle, Sarıyar Beldesi'nde 2 mahalle olmak üzere toplam 14 mahalle ve 75 köyden oluşmaktaydı. Ancak Kanun'un kabul edilmesinden sonra tüm köyler Kanun'da "Ankara İlinin de içinde olduğu büyükşehir belediyelerinin

sınırları il mülki sınırlarıdır. Kanunun birinci ve ikinci fıkrasında sayılan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır” ibaresinin yer aldığı Madde 1'e göre mahalle statüsü kazanmış ve Nallıhan İlçe Belediyesi'ne katılmıştır. Buna bağlı olarak Nallıhan İlçesi'nde merkeze bağlı 2 mahalle, kırsal kesimde 82 mahalle olmak üzere toplam 84 mahalle bulunmaktadır (Nallıhan Kaymakamlığı, 2015).

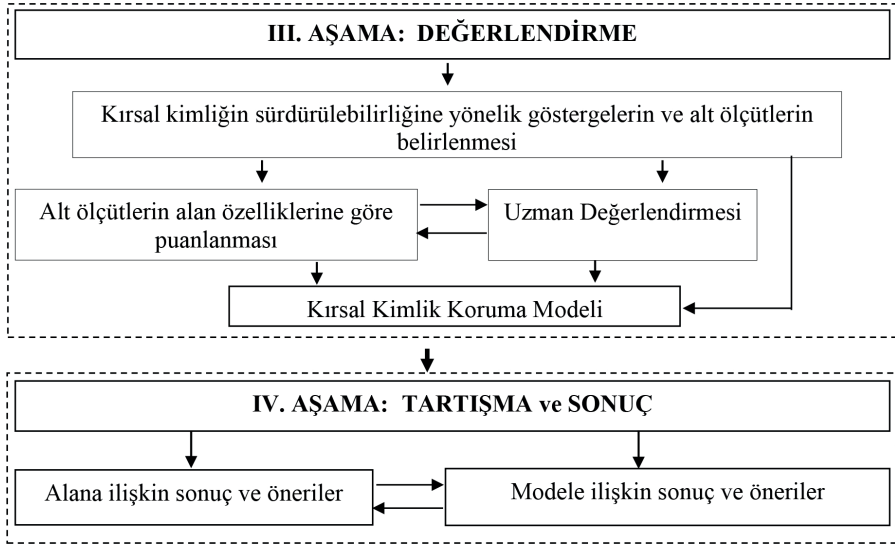
Çalışmanın ana materyalini; 84 mahalle arasından ilçedeki mevcut turizm çeşitleri, aktiviteleri ve potansiyeli dikkate alınarak seçilen Beydili (41.48 km²) Mahallesi (köyü) oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, Beydili Köyü'nden 6360 sayılı kanuna dayanarak Beydili Mahallesi olarak bahsedilmektedir. Beydili Mahallesi'nin mevcut durumuna (fiziksel ve sosyo-kültürel özellikleri) ilişkin bilgi ve haritalar, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında detaylıca verilmiştir.

2.2 Çalışmanın yöntemine ilişkin bilgiler

Çalışma kapsamında izlenen yöntem ve aşamaları bu bölümde açıklanmış olup yönteme ilişkin genel akış şeması Şekil 2.1'de verilmiştir.

Şekil 2.1: Araştırma yöntemine ilişkin genel akış şeması.

Şekil 2.1: (devam ediyor).

2.2.1 Anket Uygulaması

Arazi çalışmasında yerel halkın, yaşamakta oldukları alandaki turizm faaliyetlerine karşı farkındalıkları ve isteklerinin belirlenmesi için Anket formları hazırlanarak çalışma alanında uygulanmıştır.

Anketlerin uygulanması sırasında örneklem büyüklüğü, Sınırlı Toplumlarda Örneklem Büyüklüğü'nü veren formül (Tablo 2.1) kullanılarak belirlenmiştir (Orhunbilge, 2000). TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Veri Tabanı'ndan alınan, 2017 yılına ait, illere göre mahalle nüfusları verilerine göre (TÜİK, 2018b) %95 güven aralığında ve %10 hata payı göz önüne alınarak, toplamda yerel halka en az 65 adet anket uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.1: Örneklem büyüklüğü hesaplamada kullanılan formül.

n	≥	$\frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q}$
<ul style="list-style-type: none"> - n: Örnek büyüklüğünü, - Z: Güven katsayısını (%95'lik güven düzeyi için Z= 1,96), - N: Ana kütle büyüklüğünü (Çalışma alanı toplam nüfusu 205 kişi), - p: İstenen özelliğin ana kütlede bulunma oranı (Ölçülmek istenen örnek büyüklüğünün başlangıçta ana kütlede bulunma oranı bilinmediğinden ve bu konuda ön bir araştırma yapılmadığından p ve q değerleri birbirine eşit (0,5) yani %50 alınarak en yüksek tahmini değere ulaşılmaktadır), - q: Ölçülmek istenen büyüklüğün ana kütlede bulunmama oranı (1-p= 0,5), - D: Kabul edilen örnek hatasını göstermektedir (%10). 		

Buna göre;

$$n \geq \frac{(1,96)^2 \times 205 \times 0,5 \times 0,5}{205 \times (0,1)^2 + (1,96)^2 \times 0,5 \times 0,5} = \frac{196,882}{3,0104} \leq 65$$

Arazi çalışması yapılarak 72 adet anket yüz yüze uygulanmış ve anket yapılacak katılımcılar için Basit Tesadüfi Örnekleme Yöntemi (Altunışık vd., 2010) kullanılmıştır. Ayrıca mahalle muhtarıyla yapılan anket de mahallenin mevcut durumunu tespit etmekte yardımcı olmuştur. Mahalle muhtarına uygulanmak üzere Muhtar Anketi Formu oluşturulmuştur.

2.2.2 Hızlı Kırsal Değerlendirme

HKD yöntemi, kırsal alanlarda yapılan araştırmalarda kullanılmaktadır. Kırsal alanlarda yaşayan ve yaşadıkları çevrede olan olaylardan haberdar olan bireylerden bilgi toplanmasına ve mevcut durumun saptanmasına yönelik yapılan bir uygulamadır. Bu uygulamayla fazla zaman harcamadan ve fazla masrafa girmeden bilgilere ulaşmak mümkündür (Gülçubuk, 2000).

HKD yöntemi ile geleneksel araştırma yöntemlerinin sahip olduğu birtakım zaafaların önüne geçilmektedir. Bu zaafalara örnek olarak; uzun vakit almaları, bilgi alınan bireylerin yanlış olabilmeye olasılığı, daha masraflı olmaları ve alınan bilginin kısıtlı olması gösterilmektedir. HKD, araştırma sırasında karşılaşılabilecek bu eksiklikleri en aza indirmek ve hedef kitleyi de sürece dâhil etmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Gülçubuk, 2000).

Beydili Mahallesi'nde; resmi kurum yetkilileri, mahalle muhtarı ve mahalle halkından bireylerin katılımıyla HKD toplantısı düzenlenmiştir. Katılımcılara, önceden belirlenen sorular yöneltilerek yarı yapılandırılmış

mülakat gerçekleştirilmiştir. Toplantıya Nallıhan Belediyesi'ni temsilen bir Peyzaj Mimarı, Nallıhan Kaymakamlığı'ndan bir temsilci, Beydili Köyü Kooperatifi Başkanı, Beydili Köyü Dayanışma Derneği Başkanı, NALTUD Başkanı, mahalle muhtarı, mahalle yerel halkı ve mahallede ikamet eden lisanslı tur yürüyüş güzergâhı rehberi katılmıştır. HKD Toplantısı sonucunda mahallenin sahip olduğu potansiyelleri ve kırsal yaşama ilişkin sorunları ortaya konmuştur. Mahallenin potansiyelleri (P harfiyle kodlanmıştır) alınan cevaplara göre fiziksel potansiyeller ve sosyo-kültürel potansiyeller olmak üzere iki grup halinde sıralanmıştır. Mahallenin sorunları (S harfiyle kodlanmıştır) ise altyapısal sorunlar, tarımsal sorunlar ve sosyo-ekonomik sorunlar başlıkları altında gruplandırılarak sıralanmıştır. Buna ilişkin detaylı bilgi, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında verilmiştir. Katılımcılardan alınan cevaplara göre potansiyeller ve sorunlar, kırsal kimlik koruma modelinin temelini oluşturan sürdürülebilirlik göstergelerinin belirlenmesinde göz önünde bulundurulmuştur.

2.2.3 Zihin Haritası Değerlendirme

Zihin haritaları aracılığıyla, yerel halk ve alanı bir kez ziyaret etmiş katılımcılar tarafından algılanan kırsal peyzaj kimliği algısı değerlendirilmiştir. Yerel halkın ve ziyaretçilerin kırsal peyzaj kimliği algısının mekânsal olarak belirlenebilmesi amacıyla, konuya ilişkin daha önce yapılan çalışmalar (Kara ve Küçükerbaş, 2001; Tunçel, 2009; Ülkeryıldız vd., 2009; Downs ve Stea, 2011; Çivi vd., 2012; Kara, 2012; Göregenli vd., 2013; Açar ve Atalay, 2014; Boyacı Kültür, 2015; Çelen Öztürk, 2016; Türk, 2017) incelenmiştir.

Göregenli vd. (2013); "Selçuk Kent Belleği: Dün, Bugün ve Geleceğin Zihinsel Temsilleri" isimli çalışmalarında Selçuk'ta yaşayan kişilerin, yaşadıkları yere ilişkin geçmiş, şimdi ve gelecekle ilgili değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Ayrıca çalışmada; Selçuk'un kentte yaşayanlar tarafından algılanış şeklinin zihinsel (bilişsel) çeşitliliğinin aktarılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda alan çalışmaları yapılmış ve elle harita çizme yöntemi kullanılmıştır. Harita çiziminde katılımcıların Selçuk'u çizgilerle anlatmaları beklenmiştir. Çizimlerin ardından katılımcılara yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle birtakım sorular yöneltilmiştir. Araştırma toplamda 131 kişiyle yürütülmüştür. Çalışma sonucunda katılımcıların yaşadıkları kentle ilgili temsillerinin oluşturulmasında ve bu temsillerin zihinde örgütlenmesinde, Lynch'in 1960 yılında yaptığı çalışmada (Lynch, 2011) belirlediği beş öğenin temeli oluşturduğu görülmüştür.

Tunçel (2009), çalışmasında, Elazığ şehrinin, alışveriş amacıyla kullanılan bir caddesinin, kentte yaşayan bireyler tarafından algılanma durumunun

zihin haritaları aracılığıyla belirlenmesini ele almaktadır. Bu doğrultuda çalışmada, anket uygulaması yapılmıştır. 6 farklı nüfus grubu belirlenerek uygulanan anketler sayesinde, farklı nüfus kitlelerinin zihin haritalarının durumu ve aralarındaki farklılıklar belirlenmiştir. 2006 yılında yapılan bu araştırma zihin haritası oluşumunda etkili olan mekânsal yapıları ve sosyo-ekonomik nitelikleri belirlemeye yönelik yapılan çalışmalara öncülük etmektedir. Böylece, kentsel planlama ve ekonomik coğrafyaya katkılar sağladığını söylemek mümkündür.

Boyacı Kültür (2015), Romanların mekânsal algıları ile mekâna bakış açılarını ve bu açılar üzerinde etkili faktörleri belirlemeyi amaçladığı çalışmada; tesadüfi örnekleme yoluyla uygulama yapacağı katılımcıları belirlemiştir. Katılımcılarla ilk olarak yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. İkinci aşamada zihinsel haritalama yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler Beşli Öge Yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak; Romanlar için mekân, kültürlerini devam ettirdikleri yerdir. Bu durum zihin haritalarında da ortaya çıkmıştır.

Tüm bu örnek çalışmalardan faydalanılarak Zihin Haritası Değerlendirme Formu oluşturulmuştur. Beydili Mahallesi'nde yapılan toplantıda Zihin Haritası Değerlendirme Formlarının uygulanacağı kişiler yerel halk için 5 anahtar kişi yöntemine (Anup vd., 2015; Açıksöz vd., 2016; Açıksöz vd., 2017; Cengiz Gökçe ve Açıksöz, 2017) dayanılarak seçilmiştir. Bu kişiler seçilirken cinsiyet eşitliği ölçütü göz önünde bulundurulmuş ve 5 kadın ile 5 erkek katılımcı Kümelere Göre Örnekleme Yöntemi (Altunışık vd., 2010) kullanılarak seçilmiştir. Alanı bir kez ziyaret etmiş katılımcılar ise arazi çalışmasına dâhil edilen peyzaj mimarlığı 3. sınıf lisans öğrencilerinden oluşan 42 kişilik bir gruptan oluşmaktadır. Bir yerde yaşayan farklı toplumsal grupların yaşadıkları yeri birbirinden farklı şekilde algılayabilecekleri gibi o alanı bir kez gören kişilerin de alanı farklı algılayabileceği (Tekeli, 1991) düşüncesine göre çalışmanın örneklemini yerel halk ve ziyaretçiler olmak üzere 2 farklı grup oluşturmaktadır.

Zihin Haritası Değerlendirme Formu, yerel halktan katılımcılara yüz yüze uygulanmıştır. Ziyaretçi formları ise zihinde kalan algının değerlendirilebilmesi amacıyla arazi çalışması sonrasında yüz yüze uygulanmıştır. Zihin haritası çiziminde katılımcılardan, kendilerine dağıtılan zihin haritası değerlendirme formunu kurşun kalem, silgi kullanarak doldurmaları istenmiştir. Çizimlerini, çizim yapmaları için verilen çerçeve içerisine sığdırmaları gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar çizim yaparken çizime başladıkları zihinsel ögenin kırmızı bir nokta konularak işaretlenmesi sağlanmıştır. Katılımcılardan, Beydili Mahallesi'ni zihinlerinde canlandırarak

gözleri önüne gelen görüntüyü çizmeleri istenmiştir. Çizim yapılırken katılımcılara serbest oldukları, yapacakları çizimin herhangi bir kurala bağlı olmadığı ve doğru-yanlış şeklinde değerlendirilmeyeceği söylenmiştir.

Her iki gruptan elde edilen zihin haritalarının çözümlemesi yapılarak kırsal peyzaj kimliğini yansıtan kültürel peyzaj bileşenlerine göre analiz edilmiş ve kırsal peyzaj kimliği mekânsal olarak değerlendirilmiştir. Kırsal kimlik algısının değerlendirileceği zihin haritalarının oluşumunda etkili olacağı düşünülen alt faktörler yerel halk için cinsiyet, meslek ve ikamet etme süresi; ziyaretçiler için ise cinsiyet ve yaşadığı coğrafi bölge olarak belirlenmiştir.

Zihin haritalarının çözümlenmesiyle her iki katılımcı grubu için kırsal peyzaj kimliği algısı değerlendirilmiştir. Yerel halktan ve ziyaretçilerden çizmeleri istenen zihin haritalarının çözümlenmeleri yapılmıştır. Bu çözümlenmeler sonucunda öğelerin bir kısmı kültürel peyzaj bileşenleriyle ilişkilendirilemediğinden bu sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla kültürel peyzaj bileşenleriyle ilişkilendirilerek mekânsal olarak anlamlı görülen öğeler belirlenmiştir.

Alanı bir kez ziyaret eden grubun zihin haritaları incelendiğinde ise mekânsal algının gezi rotasıyla sınırlı olduğu görülmektedir. Ziyaretçilere ait zihin haritalarının çözümlenmeleri sonucunda da haritalarda çizilmiş öğelerden kültürel peyzaj bileşenleriyle ilişkilendirilemeyen bir kısım sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir. Kültürel peyzaj bileşenleriyle ilişkilendirilerek, mekânsal olarak anlamlı görülen öğeler belirlenmiştir.

Kültürel peyzaj bileşenleri; “Yerleşim Alanları”, “Tarım Alanları”, “Tarihi ve Arkeolojik Öğeler”, “Geleneksel Kültür Öğeleri” ve “Ulaşım” olmak üzere 5 başlık altında toplanmıştır. Zihin haritalarının çözümlemesi yapılırken “Yerel halk ve ziyaretçilere ait zihin haritaları arasında benzerlik veya fark var mıdır?”, “Zihin haritaları arasında ön plana çıkan öğe/öğeler hangisi veya hangileridir?”, “Zihin haritalarının çizimine başlanan noktanın seçiminde ne/neler etkili olmuştur?” ve “Zihinlerdeki kırsal kimlik algısının oluşması ve aktarılmasında kültürel peyzaj bileşenlerinin etkisi nedir?” gibi sorulara da cevap aranmıştır. Bu uygulama ile elde edilen bulgular, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında detaylıca verilmiştir.

2.2.4 Nüfus Projeksiyonu

Nüfus projeksiyonları hesaplamaları İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından geliştirilmiş bir bilgisayar programı aracılığıyla yapılmıştır. (URL-3, 2015). Programa göre; projeksiyonlar yapılırken Üssel Artış Yöntemi, En Küçük Kareler Yöntemi, Bileşik Faiz Yöntemi ve Aritmetik Yöntem

kullanılmaktadır. Bu yöntemlere ilişkin formüller Tablo 2.2’de verilmiştir (Bollukcu, 2014).

TÜİK (2018c)’den elde edilen 1975-2017 dönemine ait veriler, çalışma alanı olan Beydili Mahallesi’nin gelecekte sahip olacağı nüfusu tahmin edebilmek amacıyla kullanılmıştır. Nüfus Projeksiyonu hesaplamasında 2020, 2025, 2030, 2035, 2040, 2045 ve 2050 yılları esas alınmıştır.

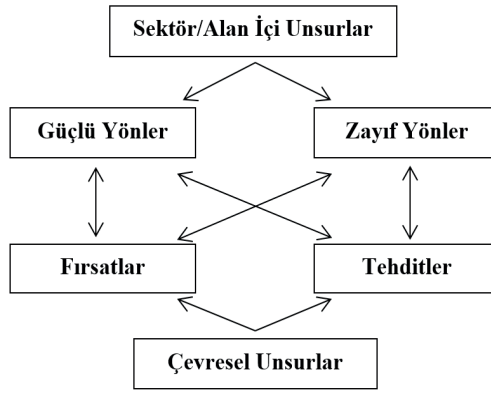
Nüfus projeksiyonunun hesaplanması için kullanılan programa, yıllara göre nüfus sayıları yazılarak veri girişi yapılmıştır. Programın çalışma prensibine göre; nüfus sayıları ve kullanılan yöntemlere ait formüllerle otomatik olarak hesaplama yapılmaktadır. Buna göre; elde edilen sonuç değerlerinin ortalaması projeksiyon nüfus olarak kabul edilmektedir. Yapılan bu uygulamayla elde edilen bulgular, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında demografik özellikler başlığı altında detaylıca verilmiştir.

Tablo 2.2: Kocaman’a (2002) göre çalışma alanı nüfus projeksiyonları hesaplanırken kullanılan yöntemler (Bollukcu, 2014).

ÜSSEL ARTIŞ YÖNTEMİ FORMÜLÜ	EN KÜÇÜK KARELER YÖNTEMİ FORMÜLÜ
$P_t = P_0 e^{rt}$ <p>P_t : Tahmini istenen projeksiyon yılı nüfusu P_0 : Hesaplamadaki başlangıç yılı nüfusu e: 2.71818 r: Yıllık nüfus artış hızı ortalaması n: İki sayım arasındaki yıl sayısı</p>	$P_t = a + bx$ <p>a: P_t / n b: $P_t x / x^2$ P_t : Tahmini istenen projeksiyon yılı nüfusu n: İki sayım arasındaki yıl sayısı</p>
BİLEŞİK FAİZ YÖNTEMİ FORMÜLÜ	ARİTMETİK YÖNTEM FORMÜLÜ
$P_t = P_0 (1+r)^t$ <p>P_t : Tahmini istenen projeksiyon yılı nüfusu P_0 : Hesaplamadaki başlangıç yılı nüfusu r: Yıllık nüfus artış hızı ortalaması t: P_t Yılı - P_0 Yılı</p>	$P_t = P_0 + bn$ <p>P_t : Tahmini istenen projeksiyon yılı nüfusu P_0 : Hesaplamadaki başlangıç yılı nüfusu n: İki sayım arasındaki yıl sayısı b: Aritmetik nüfus artış oranı $P_t l$: Son sayım yılı nüfusu b: $(P_t l - P_0) / n$</p>

2.2.5 GZFT Analizi

GZFT Analizi, durum analizi kapsamında kullanılmakta olan yöntemlerden biridir (Şekil 2.2). Bu analiz ile ilgili alanın veya sektörün içsel unsurları olarak güçlü ve zayıf yönleri ile dışsal unsurlardan kaynaklanan sahip olduğu fırsatlar ve tehditleri belirlenmektedir. Planlama faaliyetinde bu etkenlerin analizine dayalı olarak stratejiler geliştirilebilmektedir. Alanda veya sektörde, kontrol edilebilen etkenler ile kontrol dışında olan etkenler bulunmaktadır. Kontrol dışı etkenler, belirsizlik oluşturur. Tüm unsurların analizi, planlama sürecinin önemli bir parçasıdır. GZFT analizi ile stratejik konuların veya sorunların belirlenmesi mümkündür (Anon., 2005).

Şekil 2.2: GZFT analizi (Anon., 2005).

Bir yer, kişi, kurum veya durum için herhangi bir hedef belirlenirken GZFT Tekniğinden yararlanılarak o yerin, kişinin vb. içsel (güçlü ve zayıf yönleri) ve dışsal (fırsatlar ve tehditler) faktörleri ortaya çıkarılmaktadır (Avcıkurt vd., 2003). GZFT Analizi ile stratejik bir plan geliştirilirken; sorunun tanımlanmasında ve bu soruna yönelik çözüm önerilerinin oluşturulmasında, nicel veriler yetersiz kaldığı durumlarda kullanılmaktadır (Güngör ve Arslan., 2004).

Alanda tespitler yapılırken alanın güçlü ve zayıf yönlerinin somut bir şekilde saptanmasını sağlayacak GZFT Analizi Beydili Mahallesi için yapılmıştır. Araştırma alanının sahip olduğu güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve geleceğe yönelik olası tehditler bu analizin yapılmasıyla ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında detaylıca verilmiştir.

2.2.6 Göstergelerin ve Alt Ölçütlerin Saptanması

Sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde hemen hemen her alanda tartışılan ve göz önünde bulundurulmuş bir konu olmakla birlikte ilk kez 1980 yılında IUCN'nin "Dünyayı Koruma Stratejisi" nde (Anon., 1991; Nayim, 2011) kullanılmıştır. Kırsal peyzaj kimliğinin ve bu kimliği oluşturan bileşenlerin geleceğe taşınması amacıyla oluşturulması planlanan modelin; geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sağlanması için sürdürülebilir olması gerekmektedir. Model oluşturulmasına ilişkin yapılmış çalışmalar (Beyhan, 2004; Beyhan ve Ünügör, 2005; Bahçe, 2009; Tuğun ve Karaman, 2014; URL-4, 2014; ÇŞB, 2015) incelendiğinde de sürdürülebilirlik kavramının önemle vurgulandığı görülmüştür.

1992 yılında Rio de Janeiro'da Yeryüzü Zirvesi olarak da adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı yapılmıştır. Konferansta sürdürülebilir gelişme/kalkınma 21. yüzyıldaki ortak hedef olarak benimsenmiştir. Bu kapsamda, "Gündem 21" başlıklı eylem planı, Yeryüzü Zirvesi'nin temel ürünü olarak kabul edilmiştir. Gündem 21, 21. yüzyılda sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılması yolunda belirlenen ilkeleri ve eylem alanlarını içermektedir (Yıldırım ve Öner, 2003; Kayapınar, 2006; URL-5, 2017). Sürdürülebilir kalkınma kavramının "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanaklarından ödün vermeksizin karşılamak" ilkesini esas aldığı, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından hazırlanan ve "Brundtland Raporu" olarak bilinen "Ortak Geleceğimiz" adlı yayında belirtilmiştir (WCED, 1987; Anon., 1991; Nayim, 2011; Özcan, 2013). Özcan'a (2013) göre sürdürülebilirlik; doğal ve kültürel değerlere sahip alanların ve yaşam ortamlarının korunması ile geliştirilmesine yönelik yapılan planlama çalışmalarının da temelini oluşturmaktadır.

WTO'ya göre sürdürülebilirlik ilkeleri; çevresel boyut, sosyo-kültürel boyut ve ekonomik boyut olmak üzere 3 boyutta ele alınmaktadır (UNWTO, 2004). Sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir gelişim gibi sürdürülebilirlik temelinde yapılacak tüm çalışmalar bu 3 boyutta değerlendirilmelidir.

Farklı ülkelerde sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Örneğin; Filipin Ulusal Ekoturizm Gelişim Konseyi tarafından, 2014 yılında Filipin Ulusal Ekoturizm Stratejileri ve Eylem Planı 2013-2022 (URL-6, 2016) yayınlanmıştır. Bu rapora göre ekoturizm projelerinin izlenmesinin beklenen çıktısı; etkileri tanımlama ve etkilerin değerlendirilmesidir. Bu etkiler; fiziksel/çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel ve kurumsal olmak üzere 5 farklı boyutta ortaya çıkmıştır. Etkilerin değerlendirilmesi fiziksel/çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel ve kurumsal boyutta yapılacağından; sürdürülebilirlik göstergelerinin her bir boyuta uygun olarak ayrı ayrı tanımlanması gerekmektedir (URL-6, 2016).

Sürdürülebilirliği farklı boyutlarıyla ele alan ve değerlendiren çalışmalar incelenmiştir (Harris, 2000; Pepperdine, 2005; Karakurt Tosun, 2009; Niggemann, 2009; Özcan, 2013; Durovic ve Lovrentjev, 2014; ACS, 2015; URL-6, 2016). Bu çalışmaların incelenmesi ve çalışma konusuna göre değerlendirilmesi sonucu çalışma kapsamında kullanılacak olan sürdürülebilirlik göstergeleri; çevresel/fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik boyut olmak üzere 3 boyutta ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik göstergelerinin değerlendirilebilmesi için alt ölçütler saptanmıştır. 3 ana grup altında toplanan göstergeler ve alt ölçütleri Tablo 2.3'te verilmiştir.

Tablo 2.3: Kırsal kimliğin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik göstergeler

A) ÇEVRESEL/ FİZİKSEL	B) SOSYO- KÜLTÜREL	C) EKONOMİK
<p>1. Çevresel Duyarlılık</p> <p>1. a Su kaynaklarını koruma çalışmaları</p> <p>1. b Suni gübre kullanımı</p> <p>1. c Katı atık ayrıştırma hizmetleri</p> <p>1.d Doğa koruma alanları</p> <p>1. e Yaban hayatı koruma sahaları</p> <p>1.f Mevcut floranın korunması</p> <p>1.g Mevcut faunanın korunması</p>	<p>1. Nüfus Yoğunluğu/Yapısı</p> <p>1. a Kırdan kente göç</p> <p>1. b Genç nüfus varlığı</p>	<p>1. İstihdam</p> <p>1. a Aktif işgücü</p> <p>1. b Ekonomik çeşitlilik</p>
<p>2. Arazi Kullanımı</p> <p>2. a Tarım arazilerinin parçalanma durumu</p> <p>2. b Tarım arazilerinin amacına uygun kullanımı</p>	<p>2.Ulaşım/Erişim Kolaylığı</p> <p>2. a Alana ulaşım olanaklarının çeşitliliği (taksi, dolmuş, bisiklet, yaya.)</p> <p>2. b Ulaşım ağlarına yakınlığı</p>	<p>2. Turizm Hizmetlerinin Varlığı</p> <p>2. a Geleneksel yeme-içme mekânları</p> <p>2. b Konaklama olanakları</p> <p>2. c Sağlık hizmetleri</p> <p>2. d İletişim olanakları</p>
<p>3. Yerel Mimarinin Korunması</p> <p>3. a Yerel mimariyle uyumlu malzeme kullanımı</p> <p>3. b Tescilli yapıların varlığı</p>	<p>3. Geleneksel Kültür Ögelerinin Varlığı</p> <p>3. a Geleneksel toplu kullanım alanları</p> <p>3. b Yaşayan kültürü koruma faaliyetleri</p>	<p>3. Turizm Etkinliğinin Mevsimselliği</p> <p>3. a Turizm aktivitelerinde çeşitlilik</p> <p>3. b Turizm aktivitelerinde 4 mevsim/yıl boyu etkinlik</p>
<p>4. Minimum Enerji ve Su Tüketimi</p> <p>4. a Yenilenebilir enerji kaynakları</p> <p>4. b Geri dönüşümlü malzeme kullanımı</p> <p>4. c Atık su kullanımı için gerekli altyapı</p>	<p>4. Sürdürülebilirliğe İlişkin Farkındalık</p> <p>4. a Sürdürülebilir turizm faaliyetlerine aktif katılım</p> <p>4. b Mekâna aidiyet duygusu</p>	<p>4. Yasal Düzenlemeler</p> <p>4. a Yasa ve yönetmeliklerde mekânsal kimliğin korunmasına yönelik maddeler</p> <p>4. b Hibeler ve desteklerin artması</p>

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Göstergeler ve alt ölçütler numara ve harflerle kodlanıp tanımlanarak, kolay değerlendirme yapılacak hale getirilmiştir. Böylece göstergeler ve alt ölçütler tablosu oluşturulmuştur.

Göstergelerin belirlenmesi için literatür taramasının yanı sıra arazi çalışmaları kapsamında HKD toplantısı, Zihin haritası değerlendirme çalışması, yerel halk ve Mahalle Muhtarıyla anket uygulaması yapılmış; çalışma alanına ilişkin GZFT analizi ve nüfus projeksiyonu yapılarak elde edilen arazi envanterine göre haritalar oluşturulmuştur.

Göstergeler ve alt ölçütleri, kırsal alanlarda yapılacak planlama çalışmalarında kullanılmak üzere oluşturulacak olan kırsal kimlik koruma modelinin temel çerçevesini oluşturmaktadır. Modelin sürdürülebilir olması ve kırsal alanlarda yapılacak planlama çalışmalarında standart bir değerlendirme yapılabilmesi için bu göstergelerin belirlenmesi önem taşımaktadır.

2.2.7 Göstergelerin Önceliklerinin Belirlenmesi ve Ağırlıklı Puanlarının Saptanması

Göstergelere ait alt ölçütler, çalışma alanı baz alınarak 1 (var) ve 0 (yok) şeklinde puanlanmış, her bir gösterge için ortalama puan belirlenmiştir. Ortalama puanların belirlenmesiyle; çevresel/fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik göstergeler için ayrı ayrı “gösterge puanları” hesaplanmıştır. Bu puanlama sistemi, Niggemann (2009) ve Bollukcu'nun (2014) çalışmalarında kullandıkları puanlama sisteminden yararlanılarak geliştirilmiştir. Puanlama yapılırken Tablo 2.4'teki formüller kullanılmıştır.

Tablo 2.4: Gösterge puanları hesaplanırken kullanılan formüller.

Gösterge Ortalama Puanı	=	Alt Ölçütlerin Toplam Puanı Alt Ölçüt Sayısı
Gösterge Puanı	=	Göstergelerin Ortalama Puanları Toplamı Gösterge Sayısı

Örnek bir hesaplama çevresel/fiziksel göstergeler için yapılmıştır:

$$\begin{aligned}
 \text{Gösterge Ortalama Puanı} &= \frac{\text{Alt Ölçütlerin Toplam Puanı}}{\text{Alt Ölçüt Sayısı}} \\
 &= \frac{0+1+0+1+0+1+1}{7} = \frac{4}{7} = 0,6
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{Gösterge Puanı} &= \frac{\text{Göstergelerin Ortalama Puanları}}{\text{Toplamı}} \\
 &= \frac{0,6+1+0,5+0,7}{4} = \frac{2,8}{4} = 0,7
 \end{aligned}$$

Göstergeler ve alt ölçütleri; çevresel/fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik boyut olmak üzere sürdürülebilirliğin üç temel boyutunda ele alındığından, yapılan puanlamalara göre çevresel/fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlikten ayrı ayrı bahsetmek mümkün olabilmektedir. Bu üç başlık altında göstergeler ve alt ölçütlerinin puanlamalarına ilişkin detaylı bilgi, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında verilmiştir.

Kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliğine yönelik belirlenen göstergelerin önceliklerinin saptanması amacıyla uzman değerlendirme formları hazırlanmıştır. Bu formlarda göstergeler ve alt ölçütleri verilmiştir. Alt ölçütlerin, anket uygulanan uzman tarafından ilgili turizm çeşidi göz önünde bulundurularak önem derecesine göre puanlanması istenmiştir. Puanlama yapılırken değerlerin “(1): Çok Önemsiz, (2): Önemsiz, (3): Etkisiz, (4): Önemli (5): Çok Önemli” şeklinde olmasına dikkat edilmiştir. Alt ölçütleri önem derecesine göre puanlanan göstergelerin ağırlıklı puanları ise alt ölçütlerin aldığı toplam puanın aritmetik ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

Uzmanlar; çalışma alanındaki mevcut olanaklara göre tespit edilen 5 turizm çeşidi (Gastronomi turizmi, kültür turizmi, doğa turizmi, yayla turizmi ve inanç turizmi) üzerine çalışmalar yapan, konusunda uzman kişiler arasından seçilmiştir. Öncelik değerlendirme formları, 5 anahtar kişi yöntemiyle (Anup vd., 2015; Açıksöz vd., 2016; Açıksöz vd., 2017; Cengiz Gökçe ve Açıksöz, 2017) her bir turizm çeşidi için beşer uzman olmak üzere toplam 25 uzmana uygulanmıştır. Değerlendirme formları öncelikle beşer Peyzaj Mimarı akademisyene gönderilmiştir. Ancak 2 uzmandan geri dönüş alınamamıştır. Bu nedenle eksik kalan değerlendirme formları, ilgili konuya yönelik çalışan Turizm akademisyenlerine gönderilmiş ve geri dönüş sağlanmıştır.

Uzmanlar tarafından alt ölçütlerin önem derecesi, çalışma kapsamında belirlenen turizm çeşitlerinden ilgili olan turizm çeşidine göre puanlanmıştır. Uzmanlardan gelen değerlendirme formları incelenerek, yapılan puanlamalar her bir turizm çeşidi için ayrı tablolar halinde verilmiştir. Bu tablolar oluşturulurken her bir alt ölçüt için verilen puanların aritmetik ortalaması

alınmıştır. Alt ölçütleri önem derecesine göre puanlanan göstergelerin ağırlıklı puanları ise alt ölçütlerin aldığı toplam puanın aritmetik ortalaması alınarak hesaplanmıştır. Böylece sürdürülebilirlik göstergelerinin öncelikleri belirlenmiş ve göstergeler için katsayılar (ağırlıklı puanlar) saptanmıştır.

Bu katsayılar gösterge puanlarıyla çarpılarak her bir turizm çeşidi için ayrı ayrı puanlar hesaplanmıştır. Hesaplama yapılırken “Turizm Çeşidine Göre Gösterge Puanı = Gösterge Katsayısı (GK) x Gösterge Puanı (GP)” formülü kullanılmıştır. Buna göre göstergelerin gastronomi turizmi, kültür turizmi, doğa turizmi, yayla turizmi ve inanç turizmi için toplam puanları bulunmuştur. Toplam puanlar değerlendirildiğinde, en yüksek puanı alan turizm çeşidinin çalışma alanının kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliği için yapılacak çalışmalarda temel alınacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu yöntem kapsamında yapılan puanlamalara ve oluşturulan formlara ilişkin veriler, bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında detaylıca verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada “Kentleşme baskısı altında kırsal peyzaj kimliği nasıl korunur?”, “Turizm potansiyeli olan kırsal alanlarda kimliğin korunmasında turizm bir araç olabilir mi?” ve “Kültürel peyzaj- turizm ilişkisinde yerel kırsal kimliğin önemi nedir?” sorularına cevap aranmıştır. Araştırmanın başında belirlenen “Alanın turizm potansiyeline göre kültürel koruma esaslı bir turizm uygulaması, kırsal peyzaj kimliğini korumasının yanı sıra yörenin kalkınmasında kullanılabilir önemli bir araçtır.” hipotezi, çalışmanın sonucunda doğrulanmıştır.

Çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar; daha önce konuya ilişkin yapılmış diğer çalışmalar göz önünde bulundurularak tartışılmış; Beydili Mahallesi’ne ilişkin sonuç ve öneriler ile kırsal kimlik koruma modeline ilişkin sonuç ve öneriler olmak üzere 2 başlık halinde toplanmıştır. Mahalleye ilişkin sonuç ve öneriler, konuyla ilgili alt başlıklara ayrılarak bu esere dayanak oluşturan araştırma (Cengiz Gökçe, 2018) kapsamında detaylıca verilmiştir. Bu bölümde ise modele ilişkin sonuç ve öneriler aktarılmıştır.

Çalışmanın çıkış noktasından hareketle kır ve kent kavramları arasında sahip oldukları doğal/fiziksel yapılardan, sosyo-kültürel değerlerden ve yürütülen ekonomik faaliyetlerden kaynaklanan mekânsal farklılıklar olduğu görülmektedir. Farklılıkların yanı sıra birbirleriyle iç içe geçmiş özellikleri de bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda kırsal ve kentsel alanlara ilişkin mevzuatta yapılan değişiklikler sonrasında kentlerde kırsal; kırsal alanlarda ise kentsel özellikler gözlemlenebilmektedir. Aydınli ve Çiftçi (2015)’e göre; kır ve kent kavramları tanımlanırken kullanılan nüfusa ve idari yapıya yönelik ifadeler bu duruma neden olmaktadır. Kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan bireylerin yaşam ortamları ve standartlarını karşılaştırmak ve genel

hükümlere varmak mümkündür. Ancak elde edilecek veriler kesin olarak doğrulanmış bilgiler olmayacaktır. İstatistiki veriler üretilmesi ve bu verilerle plan ve politikaların oluşturulması daha net bir yaklaşım olacaktır.

Ülkemizde, kentsel alanlarda yaşayan nüfus ve buna bağlı olarak da kentleşme sürekli bir artış eğilimi göstermektedir. Çalışmanın giriş kısmında da bahsedildiği gibi; 2017 yılında kentli nüfusun ülke nüfusuna oranı % 92,5'e ulaşmıştır (TÜİK, 2018a). Kentleşmenin ve kentsel alanların yoğunluğundan kaçan kentli bireylerin baskısı altında olan kırsal alanlarda; peyzaj kimliğinin korunması ve kır-kent kavramları arasındaki ilişkide kırsal alanların özgün yapılarını kaybetmeden var olmalarının sağlanması, kırsal kimlik koruma modelinin oluşturulması gerekliliğini doğurmuştur.

Kimlik kavramı, pek çok çalışmaya konu olmuş ve farklı sınıflandırmalar yapılarak değerlendirilmiş bir kavramdır. Beyhan (2004) mimarlık alanında yaptığı çalışmada kimlik kavramını özelden genele doğru; bireysel kimlik, grup kimliği, toplumsal kimlik ve ulusal kimlik olarak sınıflandırmıştır. Bunlar içinden ulusal kimliğin alt başlığı olarak çevresel kimliği ise; kentsel, mimari ve mekânsal kimlik olarak ayırmıştır. Bu çalışmada, kırsal kimliğin ise değerlendirmeye dâhil edilmediği görülmüştür. Erdem (2012), kırsal yerleşimlerin kimlik özelliklerine yönelik saptamalar yaptığı çalışmada kimliği; yerleşim kimliği ve peyzaj kimliği olmak üzere 2'ye ayırmıştır. Kırsal alanlara ait kimliği ise kırsal yerleşim peyzaj kimliği olarak adlandırarak işlemiştir. Erdem (2012) de kimlik konusu üzerine yapılan çalışmaların çoğunun kentsel mekânlara odaklanıldığını belirtmektedir. Kırsal alanların sahip olduğu özgün değerlerin korunmasının, geçirmekte oldukları değişim süreci nedeniyle de önemli ve gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Duran (2011)'e göre; kimlik, topluma ait temel problemlerden doğmakta ve bu nedenle sosyolojinin temel konularından biri olarak görülmektedir. Buna bağlı olarak çalışmada kimlik kavramını toplum tarafından oluşturulan bir bilgi dizini olarak ele almaktadır. Kiper (2013) ise; çalışmada kimliği, mekânsal olarak değerlendirmiştir. Kentsel ve kırsal alanların sahip oldukları doğal ve kültürel özelliklerin, kimliği oluşturduğunu belirtmekte ve bu alanların planlanmasında kimliğin etkili olduğunu savunmaktadır.

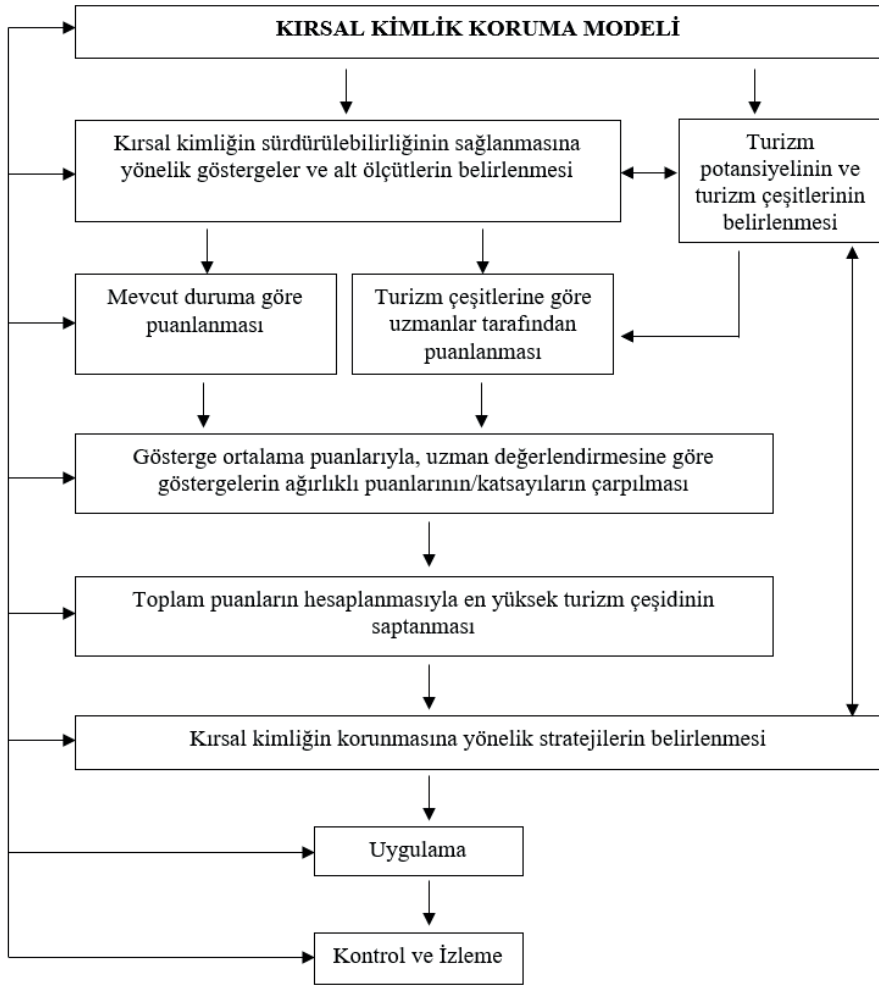
Kültürel koruma odaklı turizm planlamasında; uzun vadede kırsal alanlarda turizm arz ve talebinin dengede tutulması için hedefe ulaşmada, kırsal kimlik koruma modelinin oluşturulması bir araç olarak görülmüştür. Planlama çalışmalarında, yerel halkın turizmin gelişimine destek vermesi bu konuda önemli hususların başında gelmektedir. Çetin vd. (2017)'ye göre; sanayileşme, kentleşme ve tüm ekonomik değişimler sonucu turizm kırsal alanlara yönelmiştir. Böylelikle kırsal alanlar yeni cazibe merkezleri haline gelmiştir.

Çalışma kapsamında; kırsal peyzaj kimliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik belirlenen göstergeler, kentleşme baskısı altındaki kırsal alanların özgün varlıklarını koruyabilmeleri için oluşturulan modelin temel çerçevesini oluşturmuştur. Gençay (2014)'e göre; bir modelin oluşturulması bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Sürdürülebilirliğin ölçülmesiyle, değişimler izlenebilmekte ve fiziksel ve sosyo-kültürel gelişimler takip edilebilmektedir (Gürer ve Eke, 2012). Göstergeler, sürdürülebilirliğin ölçülmesi için kullanılan araçlardır. Sürdürülebilirlik göstergelerinin ölçülmesi, belirli bir alanda ve zamanda, günümüzün değişen şartlarına göre; o alanda sürdürülebilirliğin sağlanıp sağlanmadığının tespit edilmesi bakımından önemli ve gereklidir. Buna göre; sürdürülebilirlik sağlanıp o yöre kalkındığı takdirde doğal ve kültürel kaynakların korunup korunmadığı da değerlendirilmektedir.

Yurtdışında sürdürülebilirliği ölçmeye yönelik yapılan çalışmalarda, mekânsal değişimin belirli zaman dilimlerine göre gözlemlenebileceği yöntemler tercih edilmektedir. Bu da böyle bir ölçüme olanak sağlayan istatistiklerin ya da veri tabanlarının kullanılması yoluyla yapılmaktadır. Ne yazık ki ülkemizde bu şekilde ölçüm yapılabilmesini sağlayacak bir sistem bulunmamaktadır. Çalışma kapsamında belirlenen göstergelerin de ölçümü yapılırken mevcut durum ve tarihi kıyaslayacak şekilde yıllara göre değişimin gözlenebileceği bir sistem ya da sayısal-istatistiksel verilerin bulunduğu bir veri tabanı kullanılamamıştır. Bu nedenle göstergelerin varlığı ve/veya yokluğunu tespit etmeye yönelik bir değerlendirme yapılmıştır. Ancak herhangi bir göstergenin var olması yeterli olduğu anlamına gelmemektedir. Çalışmada bu kısımlar, yoruma ve gözleme dayalı olarak irdelenmiştir.

Sürdürülebilirlik göstergeleri oluşturulduktan ve ölçüldükten sonra yapılan çalışmalar, algoritma halinde sembolik (matematiksel) bir model olarak düzenlenmiştir. Araştırma kapsamında yukarıda anlatılan biçimde oluşturulan Kırsal Kimlik Koruma Modeli Şekil 3.1'de verilmiştir.

Şekil 3.1: Kırsal Kimlik Koruma Modeli (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

Bu modelin temelindeki yaklaşımlar şunlardır:

- Oluşturulan bu model, sürdürülebilirlik yaklaşımı esasına dayanmaktadır.
- Yapılan tüm karmaşık çalışmaları, basit bir şekilde aşama aşama tariflemektedir.
- Benzer çalışmaları destekleyici ve karar sürecini tanımlayıcı niteliktedir.

Literatürde, model oluşumuna ilişkin farklı alanlarda çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Ancak birçoğunun ortak özelliği, oluşturulan modelin uygulama

aşamasından sonra kontrol-izleme veya izleme-denetleme aşamalarının varlığıdır. Açıksöz (2001) çalışmasında; kentsel tarım etkinliklerine yönelik oluşturduğu bir modelde uygulama aşamasından sonra denetim ve izleme aşamasının gerekli olduğunu ve bu aşamanın plan ve senaryoların geliştirilmesi aşamasına etki ettiğini belirtmiştir. Beyhan ve Ünügür (2005) çalışmalarında, sürdürülebilir turizm ve kimlik modeli oluşturmuşlardır. Bu çalışmaya göre, oluşturulan modelin çok boyutlu bir yapısı bulunmakta ve yine süreç; geliştirme, revizyon ve değerlendirme aşamalarıyla izlemeye yönelik olarak sonlanmaktadır. Bahçe (2009)'a göre ise; herhangi bir alanın, ürünün veya sistemin; performansını, uygulanabilirliğini veya sürdürülebilirliğini belirlemeye yönelik oluşturulmuş modelin uygulanmasından sonra, yetki ve sorumluluk yerel halka bırakılmalıdır. Yetki ve sorumluluk ile ifade edilmek istenen; kontrol ve izleme yetkisi ya da yerel halkın egemen olduğu bir komitedir.

Yerel halktan katılımcılarla oluşturulan dernekler ve kooperatifleri bu komitelere örnek göstermek mümkündür. Bir modelde belirlenen aşamaların uygulanmasından sonra, gelişimin sürekliliği için mutlaka izleme aşaması olmalıdır. Bu, karar sürecini geliştirirken kontrolü de sağlamaktadır. Katılımcılık her planlama sürecinde önemli olduğu gibi turizm etkinliklerinin planlanması sürecinde de önemlidir.

Bu model önerisinde; turizm uygulamalarında kullanılacak olan kültürel bileşenlerin ve bu kültürün sahibi olan yöre insanların önemi belirtilmiştir. Yerel halkın katılımının sağlanmasıyla oluşturulan bir modelin; uygulama sonrası denetlemesinin yerel halk tarafından yapılması, uygulamada karşılaşılabilecek problemlerin çözümünü kolaylaştıracaktır. Yerinde ve anında bulunan çözümler, uygulamaların kalıcılığını sağlayacaktır.

Model oluşturulan çalışmaların sonuç ürünleri incelendiğinde; birbirinden farklı modeller elde edildiği görülmüştür. Kimi kaynaktan sonuç ürünü olan model, eylem planı şeklinde oluşturulmuşken kiminde yalnızca modelin esas aldığı yaklaşımdan bahsedilmiştir. Demir (2006), kent kimliğine ilişkin mekânsal model tasarımı yaptığı çalışmada; “Uluslararası Çocuk Kenti” temasını kullanarak bir kent oluşturmayı amaçlamış ve kuramsal bir model ortaya koymuştur. Bu durumda modelini, fikir olarak belirtmiş ve bu fikri mekânsal olarak kente uygulamayı amaçlamıştır. Erbey vd. (2012) ise; kırsal turizm gelişim modeli oluşturarak konuyla ilgili paydaşları, kamu yönetimi, yerel halk ve yerel yönetim olarak belirlemiştir. Demir (2006)'nın aksine, geometrik şekiller kullanarak modeli somutlaştırmış ve bu paydaşların beklentileriyle turizm unsurları arasında bağlantı kurdukları sembolik bir model oluşturmuşlardır. Gençay (2014), turizm işletmelerinde performansı

ölçmeye yönelik yaptığı model önerisinde; öncelikle amaca yönelik ölçütler belirlemiş daha sonra performansı belirlerken izlenecek yolu şematize etmiştir. Modelin boyutlarını kategorize etmiştir. Her bir kategori için aynı başlıklar altında olmak üzere, hedef ve sonuca ulaşmada gerekli parametreleri verdiği, akış şemasına benzer sembolik bir model oluşturmuştur. Tuğun ve Karaman (2014) ise; ekoturizm ve sürdürülebilirlik kavramları temelinde oluşturdukları modeli, esas aldıkları sürdürülebilirlik ilkelerinin her biri için sorumluluk alacak kurum-kuruluşları belirleyerek bu kuruluşların yükümlülüklerini ve arazideki mevcut durumu aktardıkları bir eylem planı şeklinde ortaya koymuşlardır. Çetin vd. (2017) oluşturdukları modelin, hangi karar aşamasında kullanılacağını belirttikleri çalışmalarında; kırsal alanlardaki değişimin kontrol altına alınmasına yönelik öneriler yapmıştır. Gençay (2014), sembolik bir model oluşturarak çalışmasını tamamlamışken; Çetin vd. (2017), yaptıkları önerileri benzetim modeli şeklinde soyut olarak ifade etmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında oluşturulan “Kırsal Kimlik Koruma Modeli”; model oluşumuna yönelik yapılmış çalışmalarla kıyaslandığında, aralarında benzerlik ve farklılıklar görülmüştür. Kırsal kimlik koruma modeli oluşturulurken; soyut bir kavram olan kimliğin somutlaştırması gerekmiştir. Bunun için kırsal peyzaj kimliğini mekânsal olarak değerlendirmek için doğal ve kültürel peyzaj bileşenleri esas alınarak sürdürülebilirlik göstergeleri belirlenmiştir. Çalışmanın yürütülmesi için belirlenen yöntem dâhilinde, bu göstergeler ve alt ölçütlerine ilişkin birtakım hesaplamalar ve çalışmalar yapılmıştır. Yapılan tüm çalışmaların/işlerin akışını tarifleyen ve benzer çalışmalar için yol gösterici olacağı düşünülen bir model oluşturulmuştur. Oluşturulan model; ifade ettikleri anlamlara göre geometrik şekiller kullanılarak ve aralarındaki bağlantı belirtilerek, model çeşitlerinden sembolik (matematsel) modele uygun olarak oluşturulmuştur.

Kırsal Kimlik Koruma Modeli, bundan sonra turizm potansiyeline sahip kırsal alanlarda yapılacak planlama çalışmalarında göz önünde bulundurulacak ve kullanılacak bir yol haritası olarak görülmektedir. Bu model kırsal kimlikle birlikte kırsal turizmin sürdürülebilirliğine ve gelişimine yöneliktir. Yapılan çalışmaların bir model çerçevesinde toplanması, yapılan ve/veya yapılacak işlerin standart bir temele oturtulmasına ve farklı alanlar arasında kıyaslama yapmaya olanak veren bir yöntem olarak görülmüştür.

Sonuç olarak oluşturulan bu modelin; peyzaj mimarları, kırsal alanlarda restorasyon çalışmaları yürütecek olan mimarlar ve arkeologlar, şehir ve bölge plancıları, ziraat mühendisleri, orman mühendisleri ve turizm araştırmacıları/girişimcileri tarafından benzer özellikteki alanlarda yapılan

çalışmalarda kullanılabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma; belediye, kaymakamlık gibi kamu kurum ve kuruluşlarının yapacağı mahalle-köy ölçeğindeki çalışmalarda; kalkınma ajansları tarafından yapılacak kırsal destek-hibe program ve projeleri ile bunun gibi küçük ölçekli kırsal alanlarda yürütülecek sürdürülebilirlik temelli çalışmalarda, bilimselliğe dayanarak katkı sağlayacaktır.

Aynı zamanda kırsal kimlik gibi soyut bir kavram, puanlamalar ve değerlendirmelerle oluşturulan bir yöntemle somutlaştırılmış ve ölçülebilir hale getirilmiştir. Standart bir modele dönüşen bu çalışma, ilgili mevzuatta yapılan değişikliklere karşı bir önlem olarak görülmesi nedeniyle de özgün nitelik taşımaktadır. Bu çalışmada konuya ilişkin göstergelerin belirlenmesi, puanlanması, uzman değerlendirmesi, yerelden sahiplenmeyi esas alarak yerel halkın sürece dâhil edildiği katılımlı toplantıları içeren farklı bir yöntemin oluşturulması ve uygulanması çalışmayı özgün kılmaktadır.

Son söz olarak; bu modelde kullanılan yöntemin benzer özellik gösteren kırsal alanlarda uygulanabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmayla, alanın sahip olduğu kırsal peyzaj kimliğini koruyabileceği ve devamlılığını sağlayabileceği düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışma olarak; ilgili paydaşların belirlendiği, paydaşların görev ve sorumluluklarının tanımlandığı ve gelişim stratejilerinin ortaya konulduğu bir yönetim planının oluşturulması önerilmektedir. Bu modelin işlevselliği açısından bir sonraki aşama olan Beydili Mahallesi özelinde *Turizm Amaçlı Eylem Planının* hazırlanması da önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- ACS (2015). The Implementation of Sustainability Indicators in the Advancement of the Sustainable Tourism Industry. Association of Caribbean States, <http://www.acs-aec.org/index.php?q=press-center/releases/2015/the-implementation-of-sustainability-indicators-in-the-advancement-of-the> (05.02.2016).
- Açar, A. ve Atalay M. (2014). Kentli Bireylerin Kırsal Mekân Algısı ve Kırsal Mekân Tüketimi: Antalya-Çakırlar Örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4 (1), 1-19.
- Açıksöz, S. (2001) Ankara'da Kentsel Tarım Kapsamında Atatürk Orman Çiftliği'nin Günümüz Koşullarında Yeniden Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 370 s.
- Açıksöz, S. ve Tanrıvermiş, E. (2000). Planlamada kırsal peyzajın önemi, sorunları ve öneriler, *Kırsal Çevre Yılı, Kırsal Çevre ve Ormanlık Sorunları Araştırma Derneği Yayını*, Ankara, 44-65.
- Açıksöz, S., Bollukcu, P. ve Cengiz Gökçe, G. (2017). Amasra-Ahatlar Köyü İçin Ekoturizme İlişkin Öneriler. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt 19 (2), Bartın, 40-49.
- Açıksöz, S., Bollukcu, P. ve Çelik, D. (2016). Ecotourism and Ethics in Protected Areas: Bartın-Sogutlu Village. *Oxid. Commun*, 39 (4-II), 3621-3636.
- Ahipaşaoglu, S. ve Çeltek, E. (2006). *Sürdürülebilir Kırsal Turizm*. Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti., Ankara, 173 s.
- Akdoğan, F. (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (2), 125-136.
- Akdoğan, M. (2013). Yahyalı İlçesi ve Yakın Çevresinin Peyzaj Potansiyelinin Sürdürülebilir Turizm ve Rekreatif Kullanımlar Yönünden Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum, 222 s.

- Akpınar Külekçi, E. ve Bulut, Y. (2012). Erzurum İli Oltu ve Olur İlçelerinde En Uygun Ekoturizm Etkinliğinin Analitik Hiyerarşi Süreci Yöntemi ile Belirlenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43 (2), 175-189.
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'ndeki Yeri ve Yeni Bir Aday Önerisi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 81-106.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı*. 6. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Sakarya, 381 s.
- Anon. (1991). Ortak Geleceğimiz. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Önder Matbaa, Ankara.
- Anon. (2005). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Özel İhtisas Komisyonları El Kitabı. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Eylül 2005, Ankara, 112 s.
- Anon. (2014). Ankara Kalkınma Ajansı. Ankara Bölge Planı 2014-2023. Ankara Kalkınma Ajansı: www.ankaraka.org.tr (20.04.2014).
- Antrop, M. (2005). Why Landscapes of the Past are Important for the Future. *Landscape and Urban Planning*, 70 (1-2): 21-34.
- Anup, K. C., Rijal, K. ve Sapkota, R. P. (2015). Role of Ecotourism in Environmental Conservation and Socioeconomic Development in Annapurna Conservation Area, Nepal. *International Journal Sustainable Development & World*, 22 (3), 251-258.
- Arıca, R. (2020). *Seyahat acentalarında sürdürülebilir ürün üretimi ve yönetimi: Doğa temelli turların sistemleştirilmesi*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Arıcı, E., Gökçe, A. ve Batman, O. (2023). Çevre bilim ve rehberlik ilişkisi. İçinde B. Zengin ve N. Eker (ed.), *Turist rehberliği mesleğine disiplinler arası bir yaklaşım* (ss. 347-373). Nobel Bilimsel Eserler.
- Aşıkkutlu, S. (2013). Yedigöller Milli Parkı'nın Rekreatif Yönetim Planının Oluşturulması. Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Düzce, 196 s.
- Atay, F. ve Özyayın, G. (1996). Turizm Amaçlı Kullanımlar Doğal ve Yapay Alanları Nasıl Tüketiyor?. *Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum Bildiri Kitabı*, Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayını, İstanbul.
- Avcıkurt, C., Köroğlu, A. ve Doğdubay, Y.M. (2003). Alternatif Turizm Planlamasında SWOT Analizinin Uygulanması. *Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı*, 3-4 Mayıs, Çankırı.
- Aydınlı, H. İ. ve Çiftçi, S. (2015). Türkiye'de Kır-Kent Kavramlarının Değişen Niteliği ve Mevzuatın Sürece Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (54), 192-200.

- Bahçe, A. S. (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 1-12.
- Baldıran, Ş. (2004). Turizm Otel İşletmeciliği Eğitimine Yönelik Yazılım Geliştirilmesi ve Bir Eğitim Modeli Önerisi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir, 283 s.
- Batman, O. ve Oğuz, S.Ç. (2008). *Kültür Turizmi, Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Nobel Yayınları, Ankara, 189-208.
- Bekdemir, L. F. (2010). Kültürel Peyzaj Değerlendirmesi: Dilek Yarımadası Büyük Menderes Deltası Milli Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 95 s.
- Bekdemir, Ü. ve Uzun, F. (2017). Sürdürülebilirlik Açısından Yusufeli’de Yayla Turizmi Faaliyetleri. *1st International Sustainable Tourism Congress*, 23-25 Kasım, Kastamonu, 42-50.
- Beltekin, N., Şahin Özdemir, B., Yılmaz, G., Akkalkan, H. ve Cemaloğlu, N. (2014). Sürekli Gelişim İçin E-Performans Yönetim Sistemi: Bir Model Önerisi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4 (Özel Sayı:1), 149-170.
- Beyhan, Ş. G. (2004). Kültürel Sürdürülebilirlik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 312 s.
- Beyhan, Ş. G. ve Ünügür, S. M. (2005). Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli. *İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, 4 (2), 79-87.
- Billington, R., Strawbridge, S., Greensides, L. ve Fitzsimons, A. (2013). “Kültür”ü Tanımlamak. *Sosyoloji Başlangıç Okumaları*, Çeviren: Günseli Altaylar, Editör: Anthony Giddens, Say Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 33-39.
- Birdir, K. ve Akgöl, Y. (2015). Gastronomi Turizmi ve Türkiye’yi Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Gastronomi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3 (2), 57-68.
- Bollukcu, P. (2014). Peyzaj Planlama ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Bartın-Arıt Çayı Havzası Örneği. Doktora Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın, 417 s.
- Boniface, P. (2003). Tasting Tourism: Travelling for Food and Drink. *Ashgate*. 176 s.
- Boyacı Kültür, E. (2014). Zihin Haritalarında Kimlik Algıları: Çanakkale Fevzipaşa Mahallesi Örneğinde Romanlar. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 23-24 Ekim, Ankara, 353-360.

- Brouwer, F. (1987). *Integrated Environmental Modelling: Design and Tools*. Kluwer Academic Publishers, 223 s.
- Bucak, T. ve Aracı, Ü. E. (2013). Türkiye’de Gastronomi Turizmi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (30), 203-216.
- Bulut, Z. (2006). Kemaliye (Erzincan) İlçesi ve Yakın Çevresinin Alternatif Turizm Kapsamında Rekreatif Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum, 215 s.
- Buzan, T. ve Buzan, B. (2015). *Zihin Haritaları*. Çeviri: Güntülü Tercanlı. Alfa Basım Yayın Dağıtım, 4. Basım, İstanbul, 212 s.
- Ceballos-Luscurain, H. (1996). Tourism, ecotourism and protected areas: the state of nature based tourism around the world and guidelines for its development. IUCN, *4th World Congress on National Parks and Protected Areas*, 301 s.
- Cengiz Gökçe G. 2018. Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisine Yönelik Kırsal Kimlik Koruma Modeli: Nallıhan-Beydili Örneği. Doktora Tezi, Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın, 272 s.
- Cengiz Gökçe, G. ve Açıksöz, S. (2014). Turizmin Kültürel Peyzaj Bileşenleri ve Kırsal Kimlik Üzerine Etkisi: Nallıhan Beydili Köyü Örneği. *II. International Symposium On Environment and Morality Bildiriler Kitabı*, 24-26 Ekim, Cilt II, Adıyaman, 1059-1068.
- Cengiz Gökçe, G. ve Açıksöz, S. (2017). Zihin Haritalama Yöntemi İle Kırsal Peyzaj Kimliğinin Değerlendirilmesi: Nallıhan-Beydili Örneği. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, İstanbul, 10, 37-55.
- Çelen Öztürk, A. (2016). Eskişehir’in Geçmişteki ve Bugünkü Kent Belleğinin Zihin Haritaları Üzerinden Okuma Denemeleri. *Kent araştırmaları Dergisi (Journal of Urban Studies)*, 7 (20), 80-115.
- Çetin, İ., Polat Üzümcü, T. ve İçöz, O. (2017). Kırsal Alanlarda Sürdürülebilir Kırsal Turizm Ve Kocaeli-Kandıra Kırsal Turizm Gelişimi Modeli. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, IV, 137-156.
- Çetinkaya, G. ve Uzun, O. (2014). *Peyzaj Planlama*. Birsen Yayınevi, İstanbul, 219 s.
- Çevirgen, A. (2004). Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (12), 45-67.
- Çınar, M. (2007). Kırsal Arazi Planlamalarında Peyzaj Planlamasının Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı, Erzurum, 118 s.

- Çivi, R., Ekinci, H., Karapınar, Y. ve Esmeroğlu, M. (2012). Küçükpark Zihinsel Harita Değerlendirme Çalışması, Ege Üniversite Coğrafya Bölümü Yüksek Lisans Dersi ödevi (Basılmamış), İzmir.
- Çöteli, M. G. (2012). Kültürel Peyzajın Korunması ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişmenin Yaratılması Yöntünde Bir Politika Önerisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32 (1): 71-110.
- ÇŞB (2014). Türkiye Habitat III Ulusal Raporu - 2014. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, <http://www.csb.gov.tr/> (26.11.2015).
- ÇŞB (2015). Ankara İl Çevre Durum Raporu. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, <http://www.csb.gov.tr/gm/ced/index.php?Sayfa=sayfaicerikhtml&IcId=691&detId=1859> (12.12.2016).
- Demir, C. (2006). Kent Kimliği Geliştirme Sürecinde Mekânsal Model Tasarımı ve Kent Plancılarının Rolü. *Planlama Dergisi*, 2006/3, 117-122.
- Deveci, B., Türkmen, S. ve Avcıkurt, C. (2013). Kırsal Turizm İle Gastronomi Turizmi İlişkisi: Bigadiç Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3 (2), 29-34.
- Doğanay, S. (2011). Doğu Karadeniz'de Yayla Turizmi Merkezlerine Yeni Bir Örnek: Taşköprü Yaylası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16 (26), 223-239.
- Downs, R. M. ve Stea, D. (2011). Cognitive Maps and Spatial Behaviour: Process and Products. *The Map Reader: Theories of Mapping Practice and Cartographic Representation*, First Edition, Edited by Martin Dodge, Rob Kitchin and Chris Perkins. John Wiley & Sons, Ltd. Published, ISBN: 978-0-470-74283-9, 312-317.
- Du Rand Ge Heath E. (2006). Towards A Framework For Food Tourism As An Element Of Destination Marketing. *Current Issues In Tourism*, 9, 206-34.
- Duran, E. (2011). Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 291-313.
- Durovic, M. ve Lovrentjev, S. (2014). Indicators of Sustainability in Cultural Tourism. *The MacrotHEME Review*, 3 (7), 180-189.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Eminağaoğlu, Z. (2004). Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu-İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon, 306 s.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. (2006). Doğa ve Kırsal Yerleşme Birliklikleri. *Kafkas Üniversitesi, Artvin Orman Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 28-40.
- Erbey, D., Kotas, P., Mamunlu, H., Ögdül, H., Özyayın, G., Söğüt, S., Ünver, Ö. ve Üstündağ, K. (2012). Özgün Kırsal Yerleşme Dokularının

- Sürdürülmesine Özgün Yönelik Bir Model Önerisi: Balıkesir Köyleri Örneği. *Green Age Symposium*, 26-27 Nisan, İstanbul, 1-16.
- Erdem Kaya, M. (2013). Landscape change and rural policy: An identity based approach to rural settlements. *ITU A|Z*, 10 (2): 94-110.
- Erdem, M. (2012). Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matrisi Önerisi. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, 390 s.
- Erden, Ö. (2012). Model Nedir?. <https://ozlemerden.wordpress.com/2012/06/09/model-nedir/>, (20.12.2016).
- Erdoğan, N. (2010). Ekoturizm ve Doğa Temelli Turizmin Geldikleri Noktadaki Kavramsal Çerçeve. *Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştay ve 10. Yılında TODEG*, Türkiye Ormancılar Derneği Diğer Yayınlar Serisi, 10, 41-51.
- Erdoğan, N. (2014). Ekoturizm: Turizm, Çevre ve Sürdürülebilirlik. *Sosyal Çevre Bilimleri*, Birinci Basım, Siyasal Kitabevi Akademik Kitaplar, Editorler: Reyhan Hakan, Mutlu Ahmet, Doğan Hüseyin, Reyhan Ayşen, 534 s.
- Erduran Nemutlu, F. (2017). Kırsal Alan Kültürel Peyzaj Değerlerinin Belirlenmesi: Troya'dan Dört Köy Örneği (Çanakkale-Turkey), *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 87-97.
- Erduran Nemutlu, F., Sağlık, A., Kelkit, A., Akbulak, C. ve Devocioğlu, N. C. (2015). Çanakkale Kenti Kültürel Peyzaj Değerlerinin Belirlenmesi. *TMD Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 4 (2), 25-40.
- Ertürk, T. (1996). Şehir Kimliği: Amasya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, 104 s.
- Eser, S. (2010). Sürdürülebilir Kültür Turizmi: Efes Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19 (2), 27-34.
- Everitt, B. S. ve Dunn, G. (1991). *Applied Multivariate Data Analysis*, Hodder & Stoughton, London.
- Gençay, İ. C. (2014). Termal Turizm İşletmelerinde Kurumsal Performans Karnesi Oluşturulmasına Yönelik Model Önerisi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (1), 70-89.
- Ghioca, S. (2014). The Cognitive Map's Role In Urban Planning and Landscaping, Application to Brăila City, Romania. *Cinq Continents*, 4 (10), 137-157.
- Gökçe, A. (2017). Mutfak sanatları ve gastronomiye genel bakış. İçinde M. Saruışık (ed.) *Gastronomi ve mutfak sanatlarına giriş* (ss. 12-40). Adra Yayıncılık.
- Gökçe, A. (2021). *Turizm türleri ve taksonomisi*. Değişim Yayınları.

- Gökçe, A. ve Arıcı, E. (2023). Ekolojik sürdürülebilirliğin kavramsal, felsefi ve teorik temelleri. İçinde R. Arıcı (ed.) *Turizm sektöründe ekolojik sürdürülebilirlik* (ss. 17-65). Paradigma Akademi.
- Gökçe, A. ve Batman, O. (2022). Turizm taksonomisi: Kavram Açıklaması Tekniği ile epistemolojik bir analiz. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 19(2), 287-310. <https://doi.org/10.24010/soid.1101866>
- Göregenli, M., Karakuş, P., Umuroğlu, İ. ve Ömüriş, E. (2013). *Selçuk Kent Belleği: Dün Bugün ve Geleceğin Zihinsel Temsilleri*. Selçuk Belediyesi Selçuk- Efes Kent Belleği Yayınları, Cilt 5, İzmir, 150 s.
- Güder, G. (2003). AB Kırsal Kalkınma Politikaları ve Değişim Eğilimleri, AB Genişleme Sürecinde Türkiye, *TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Tarım Haftası Sempozyumu 8-9 Ocak 2003*, Ankara.
- Gülçubuk, B. (2000). Kırsal Alanda Kredi Kullanımının Sosyo-Ekonomik Temelleri – Hızlı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı ile Kırıkkale İli Keskin İlçesi Araştırması. *Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayını*, Ankara, 54 s.
- Gülhan, D. (2016). Sürdürülebilir Kent ve Kentsel Kimlik Örnekler: Birgi ve Bergama. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Ana Bilim Dalı, Ankara, 324 s.
- Güneş, G. (2011). Kent Yakınındaki Kırsal Alanların Kaynaklarının Akılcı Kullanımı: Ankara-Nallıhan Örneği. *Peyzaj Mimarlığı IV. Kongresi Bildiriler Kitabı*, 21-24 Ekim 2010, Kuşadası.
- Güneş, G. (2016). Toplum Temelli Ekoturizm. *I. Ulusal Alternatif Turizm Kongresi Bildiri Kitabı*, 07-09 Nisan, Erzincan, 40-45.
- Güngör, S. ve Arslan M. (2004). Turizm ve Rekreasyon Stratejileri İçin Swot Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenilirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği. *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 18 (33), 68-72.
- Gürel Üçer, Z. A. (2017). Kentsel Politikaların Belirlenmesinde Bir Araç: Sürdürülebilirlik Göstergeleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 26 (1), 103-124.
- Gürer, N. ve Eke, F. (2012). Dağlık Alanlarda Turizm ve Ekonomik Kalkınma İlişkisinin Sürdürülebilirlik Göstergeleri İle İrdelenmesinde Bir Yöntem Önerisi; Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örneği. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 27 (1), 125-133.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm Doğa Turizmi Kırsal Turizm Yayla Turizmi*. Detay Yayıncılık, Ankara, 304 s.
- Hall, C. M. (2003). Wine Food and Tourism Marketing: Preface. *Journal of Travel and Tourism Marketing* 14-23.
- Hall. M. C., Sharples, L., Mitchell R., Macionis, N. Ve Cambourne, B. (2003). Food tourism around the world: development, management and markets. *Butterworth-Heinemann: Elsevier*, 373 s.

- Hanandeh, A. (2013). Quantifying the carbon footprint of religious tourism: the case of Hajj. *Journal of Cleaner Production*, 52, 53-60.
- Harris, J. M. (2000). Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Prensipleri. Çeviren: Emine Özmete. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar e-dergisi*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/EmineOzmet2eviri.pdf>, Ankara, (08.04.2017).
- Hichcock, M. (1999). Tourism and Ethnicity: Situational Perspectives. *International Journal of Tourism Research*, 1 (1), 17-32.
- Ilgın, C. ve Hacıhasanoğlu, O. (2006). Göç-Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin/Kreuzberg Örneği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, 5 (2), 59-70.
- Ispalar Çahantimur, A. (2010). Sürdürülebilirlik Olgusunun Kentsel Gelişme Sürecindeki Yansımaları. *21. Yüzyıl Kentleri*, Editör: Elif Karakurt Tosun, Ekin Basım Yayın Dağıtım, ISBN: 978-605-4301-33-1, Bursa, 225-256.
- İbret, Ü., Aydınözü, D. ve Uğurlu, M. (2015). Kastamonu Şehrinde Kültür ve İnanç Turizmi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32, 239-269.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2012). *Turizm ve Çevre*. Detay Yayıncılık, 5. Baskı, ISBN: 978-975-8326-90-7, Ankara, 240 s.
- Kalem, S. (2001). Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi İçin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 271 s.
- Kara, B. (2012). Landscape Design and Cognitive Psychology. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 82 (2013), 288-291.
- Kara, B. ve Küçükbaş, E. (2001). Kent Meydanlarının Tasarımına Demokratik Yaklaşım. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 1-8.
- Karakurt Tosun, E. (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri. Paradoks Ekonomi, *Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 5 (2), 1-8.
- Kaspar, C. (1986). The Impact Of Catering and Cuisine Upon Tourism. *36th AIAA Congress: The Impact of Catering and Cuisine Upon Tourism*, Montreux, Switzerland.
- Kaya, L. G. (2002). Cultural Landscape for Tourism. *ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 4 (4), 54-60.
- Kayapınar, Y. E. (2006). Ulusal Gündem 21 /Yerel Gündem 21. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kayın, E. (2012). Bir “Kültürel Manzara-Kültürel Peyzaj” Ögesi Olarak Kırsal Yerleşimlerin Korunmasına Yönelik Kavramsal ve Yasal İrdemeler. *Mimarlık Dergisi*, 367, 46-49.

- Kaynak, İ. H. ve Karabulut, T. (2016). İnanç Turizmi Bağlamında Kentsel Turizm ve Kültürel Turizm Konya Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 185-191.
- Keskin, E. B., Sağocak, M. ve Vural Arslan, T. (2015). Kentlilik Bilinci Çalışmaları İçin Bir Model Önerisi: Bursa'da Kentlilik Bilinci Araştırması. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11 (1), 21-43.
- Kiper, T. (2013). Kentsel ve Kırsal Alanların Planlanmasında Kimliğin Rolü. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6 (2), 73-77.
- Kiper, T. ve Arslan, M. (2007). Anadolu'da Doğa Turizmi Kapsamında Doğa Yürüyüşü Güzergâhlarının Belirlemede Örnek Bir Çalışma. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 165-174.
- Koca, H. (1995). Gözne'de Yayla Turizmi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1 (1), 281-301.
- Kodaş, D. ve Sü Eröz, S. (2012). Kırsal Turizm İle Kültürel Turizmin Bütünleşmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22), 169-174.
- Korkut, A., Şişman, E. ve Özyavuz, M. (2010). *Peyzaj Mimarlığı*. Birinci Baskı, Verda Yayıncılık ve Danışmanlık Hizmetleri. Kayseri, 432 s.
- Köse, Y. ve Şahin, Ş. (2017). Bir Kırsal Yerleşim Olarak Evciler Mahallesi Peyzaj Özellikleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 257-272.
- Krannich, R. S., Luloff, A. E. ve Field, D. R. (2011). Rural People, Places and Landscapes: The Changing Nature of the Intermountain West, People, Places and Landscapes: Social Change in High Amenity Rural Areas. ISBN: 978-94-007-1262-1, Newyork, 123-234.
- KTB (2018). Türkiye'de Yayla Kültürü. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10150/turkiyede-yayla-kulturu.html> (06.04.2018).
- Kurak Açıcı, F., Ertaş, Ş. ve Sönmez, E. (2017). Sürdürülebilir Turizm: Kültür Turizmi ve Kültürel Miras. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 52-66.
- Kuşat, N. (2014). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 10 (2), 65-87.
- Kut, E. (2013). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Kırsal Alan Planlaması Genel Modeli ve KOP Bölgesi Kırsal Kalkınma Önerileri. *I. Kop Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 14-16 Kasım, Konya.
- Lynch, K. (2011). *Kent İmgesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 215 s.
- Mckercher, B., Okumuş, F. ve Okumuş, B. (2008). Food Tourism As A Viable Market Segment: It's All How You Cook The Numbers. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*, 25 (2), 137- 148.

- Mellinger, W. (1994). *Toward a Critical Analysis of Tourism Representations*. *Annals of Tourism Research*, 21 (4), 756-779.
- Mısırlı, İ. ve Dağistan, M. T. (2017). Kastamonu Yayla Turizminde Yeni Bir Destinasyon Önerisi “İlgaz Kırkpınar Yaylası Örneği”. *1st International Sustainable Tourism Congress*, 23-25 Kasım, Kastamonu, 512-527.
- Mrda, A. ve Bojanić Obad Šćitaroci, B. (2016). Relationship Between Tourism and Cultural Landscape – A New Sustainable Development Model. *Proceedings Of TcI2016 Conference, Infota 2016*, 376-384.
- Nallıhan Kaymakamlığı (2015). Yazı İşleri Müdürlüğü, Ankara.
- Nallıhan OİM (2012). Orman Amenajman Planı Raporu. Nallıhan Orman İşletme Müdürlüğü, Ankara.
- Nayim, B. N. (2011). Bartın Peyzajında Alan Kullanım Uyuşmazlıklarının Belirlenmesi: Lucis Modeli. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, 264 s.
- Neacșu, M.C. ve Negut, S. (2012). City Image-perational Instrument In Urban Space Management-Romanian Sample, 247-274.
- Niggemann, J. (2009). Indicators for sustainable development of rural municipalities-Case studies: Gagnef and Vansbro (Dalarna, Sweden). Bitirme Tezi, Oldenburg Üniversitesi, Peyzaj Ekolojisi Anabilim Dalı, 118 s.
- Northrop, R. B. ve Connor, A. N. (2013). *Ecological sustainability understanding complex issues*. CRC Press Taylor & Francis Group.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2013). Türkiye’de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35, 185-191.
- Orhan, T. ve Karahan, F. (2009). Uzundere İlçesi ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 27-42.
- Orhunbilge, N. (2000) Örneklemeye Yöntemleri ve Hipotez Testleri, Avcıol Basım ve Yayın, İstanbul.
- Öter, Z. ve Özdoğan, O. N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16 (2), 127-138.
- Özcan, K. (2013). Sürdürülebilir Gelişme İçin Planlama Sistemi Önerisi: Urla-Çeşme-Karaburun Yarımadası Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 22 (1), 41-58.
- Özdemir, G. (2007). Destinasyon Yönetimi ve Pazarlama Temelleri İzmir İçin Bir Destinasyon Model Önerisi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, İzmir, 286 s.

- Özgen, I. (2015). Uluslararası Gastronomiye Genel Bakış. *Uluslararası Gastronomi*, Detay Yayıncılık, Ankara, 1-32.
- Özhancı, E. ve Yılmaz, H. (2017). Köy ölçeğinde yerel değerler ve kırsal alan kimliği analizi: Bayburt örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 927-964.
- Özsüle, Z. (2005). Geleneksel Yerleşimlerin Korunması Açısından Kültürel Peyzaj Değerlendirmesi: Mudanya Örneği. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul, 249 s.
- Öztürk, Ş. (2014). Kırsal Yoksulluk ve Neo Liberal Ekonomi Politikaları. *Yeni Köy Sosyolojisi Tartışmaları-Küreselden Yerele Tarım Politikaları ve Yoksulluk*, Doğu Kitabevi, 41-72.
- Pekin, F. (2011). *Çözüm: Kültür Turizmi*. İletişim Yayıncılık, Birinci Baskı, İstanbul, 348 s.
- Pepperdine, S. (2005). Social Indicators of Rural Community Sustainability: An Example from the Woody Yaloak Catchment. The Regional Institute.
- Perera, A. H., Sturtevant, B. R. ve Buse, L. J. (2015). *Simulation Modeling of Forest Landscape Disturbances*. Springer International Publishing, 321 s.
- Richards, G. (2005). *Cultural Tourism In Europe*. Association For Tourism And Leisure Education-ATLAS, 254 s.
- Sağlık, A., Kelkit, A. ve Sağlık, E. (2012). İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'nın İncelenmesi. 2. *Ulusal Kırsal Turizm Sempozyumu*, Aksaray, 20-22 Eylül, 35-45.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/ Fırat University Journal Of Social Science*, 16 (2), 1-18.
- Sarp, A. (2007). Sağlıklı Yapının Sürdürülebilirlik Sürecine Yönelik Bir Model Önerisi. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 201 s.
- Sever, R. (2016). Battalgazi (Eski Malatya) İlçesinin Kültürel Peyzajında Tarih ve İnanç Turizmi. *International Journal of Human Sciences*, 13 (1), 2135-2157.
- Tacar, P. (1996). *Kültürel Haklar: Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi*. Gündoğan Yayınları, Ankara, 149 s.
- Tatar, H. (2015). Sürdürülebilirlik Ölçütleri Bağlamında Kentsel Dönüşüm Projelerinin İrdelenmesi Üzerine Bir Model: "Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi I. Etap Hak Sahibi Konutları. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara, 233 s.
- TDK (2014). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad6454e9c1bd4.38935533 (22.10.2014).

- TDK (2018a). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ad64532e3edd3.84202412 (01.04.2018).
- TDK (2018b). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b16315b59de39.38360874 (04.06.2018.)
- TDK (2018c). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b1631604fbc64.80104365 (01.02.2018).
- Tekeli, İ. (1991). Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler. Kent Planlaması Konuşmaları, *TMMOB Mimarlar Odası Yayını*, Ankara, 79-89.
- Tekeli, İ., Güler, Ç., Vaizoglu, S., Algan, N. ve Kaya DüNDAR, A. (2004). *Yaşam Kalitesi Göstergeleri Türkiye İçin Bir Veri Sistemi Önerisi*. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, 2. Baskı, 51 s.
- Terzidou, M., Scarlesb, C. ve Saundersc, M. N. K. (2018). The complexities of religious tourism motivations: Sacred places, vows and visions. *Annals of Tourism Research*, 70, 54-65.
- Tuğun, Ö. ve Karaman, A. (2014). Çekirdek Köylerin Ekoturizme Kazandırılması İçin Sürdürülebilirlik Kavramı Çerçevesinde Bir Model. *Megaron*, 321-337.
- Tunçel, H. (2009). Kentsel Mekânın Algılanması: Elazığ Örneği, *Ankara Üniversitesi V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara, 233-240.
- TÜİK (2013). Haber Bülteni. Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2012 Sonuçları, Sayı: 13425, Tarih: 28 Ocak 2013. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13425>.
- TÜİK (2014). Haber Bülteni. Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2013 Sonuçları, Sayı: 15974, Tarih: 29 Ocak 2014. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974>.
- TÜİK (2018a). Haber Bülteni. Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017 Sonuçları, Sayı: 27587, Tarih: 01 Şubat 2018. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27587>.
- TÜİK (2018b). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017 Sonuçları, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (04.01.2018).
- TÜİK (2018c). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017 Sonuçları, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> (02.02.2018).
- Türk, S. (2017). Beypazarı Kent Kimliğinin Bilişsel Haritalama Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (19), 483-499.

- UNEP ve WTO. 2005. Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers, World Tourism Organization, 209 s.
- United Nations, (2015). International Year of Sustainable Tourism for Development. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/C.2/70/L.5, (3.4.2016).
- UNWTO (2004). Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations: A Guidebook, World Tourism Organization, Madrid, Spain.
- URL-1 (2016). Bilimsel Model Nedir? <http://fav10.net/forum/threads/bilimsel-model-nedir-bilimsel-model-%C3%87e%C5%9Fitleri-nelerdir.171873/> (20.01.2016).
- URL-2 (2012). Kuram ve Model Nedir?. <https://www.ekodialog.com/Konular/kuram-ve-model-nedir.html> (20.01.2016).
- URL-3 (2015). Nüfus Projeksiyonları Hesaplaması. web.itu.edu.tr/~hserdarkaya/DOCS/proje3/nufus_projeksiyon.xls (20.11.2015).
- URL-4 (2014). What is an indicator of sustainability?. Sustainable Measures, <http://www.sustainablemeasures.com/node/89> (05.02.2016).
- URL-5 (2017). Gündem 21 Nedir?. <http://www.habitat.org.tr/gundem21/40-gundem21/47-gundem-21.html> (24.12.2017).
- URL-6 (2016). Filipin Ulusal Ekoturizm Stratejileri ve Eylem Planı 2013-2022, Şubat 2014. <http://e-services.tourism.gov.ph:8080/didcs/Static%20Documents/202013-2022.pdf> (5.11.2016).
- Urry, J. (1999). *Mekânları Tüketmek*. Ayrıntı Yayınları, Birinci basım, İstanbul, 384 s.
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 305-314.
- Uytes (2016). Uygulamalı Yüksek Teknoloji Sistemleri. <http://www.uytes.com.tr/simulasyon/proje.html>, (19.01.2016).
- Ülkeryildiz, E., Durmuş Aslan, Z. ve Akiş, T. (2009). Öğrenci Zihin Haritalarında Kente İlişkin Deneyimle Değişen Çevre Algısı. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11 (1), 72-82.
- Varnacı Uzun, F. ve Somuncu, M. (2011). Kültürel Peyzajın Korunması ve Turizm İlişkisi Bağlamında Yerel Halkın Görüşleri: İhlara Vadisi Örneği. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 21-36.
- WCED (1987) Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, UN Documents.
- Wu, J. (2010). Landscape of Culture and Culture of Landscape: Does Landscape Ecology Need Culture?. *Landscape Ecology*, 25, 1147-1150.

- Yıldırım, U. ve Öner, Ş. (2003). Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye'ye Yansımaları: GAP'ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 12 (4), 6-27.
- Yılmaz, S. ve Yılmaz, H. (1998). İnanç Turizmi Açısından Abdurrahman Gazi Türbesinin Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 287-303.
- Young, G. (2006). Speak, Culture! – Culture in Planning's Past, Present and Future, Chapter 3. *Culture, Urbanism and Planning*, pp. 43-59.

Yazar ÖzgeçmiŖi

Dr. Öğretim Üyesi **Gizem CENGİZ GÖKÇE**;

1985 yılında Mersin’de doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Ankara’da tamamladı. 2004 yılında başladığı Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nden 2008 yılında lisans derecesiyle mezun oldu. Aynı yıl, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim dalında başladığı yüksek lisans öğrenimini 2011 yılında Çevresel Etki Değerlendirmesi üzerine yaptığı tez ile tamamladı. 2012 yılında aynı üniversite ve anabilim dalında başladığı doktora öğrenimine 2013 yılında Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim dalına yatay geçiş yaparak devam etti. “Kültürel Peyzaj-Turizm İliŖiskisine Yönelik Kırsal Kimlik Koruma Modeli: Nallıhan-Beydili Örneği” isimli doktora tez çalışmasını 2018 yılında tamamlayarak doktor unvanını aldı.

Akademik çalışma hayatına 2011 yılında Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü’ne araştırma görevlisi olarak atanarak başlayan CENGİZ GÖKÇE, 2023 yılında Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü’ne Dr. Öğretim Üyesi olarak atanmış olup görevine halen burada devam etmektedir. Kırsal peyzaj planlama, kültürel peyzaj, kırsal kimlik ve peyzaj tasarımı konularında çalışmalar yapan CENGİZ GÖKÇE’nin bu ve diğer konularda ulusal ve uluslararası bilimsel çalışmaları bulunmaktadır.

Kültürel Peyzaj-Turizm İlişkisinde Kırsal Kimlik Koruma Modeli

Dr. Öğretim Üyesi Gizem CENGİZ GÖKÇE

 ÖZGÜR
YAYINLARI

ISBN 978-975-447-858-7

9 789754 478587